

ARCHIVO CENTRAL
LIRICO-DRAMATICO.

LO INCENDI DE HOSTALRICH.

(PRIMERA PART DE LAS JOYAS DE LA ROSER.)

Drama en tres actes, original y en vers.

BARCELONA.

Estabbliment tipogràfich de la V. y F. de Gaspar, Cervantes, 3.

1866.

9

CATÁLOGO

de las obras pertenecientes á dicho Archivo.

Catalanas en un acte.

A boca tancada.	L' orga de rahóns.
Amor, partit y pasetas.	La Capital del Imperi.
Cap geperut se veu l' gep.	Las Ametllas d' Arenys.
Cosas del oncle.	Lo soldadot de caball.
Cristeta l' estanquera.	Massa jove y massa vell.
En Juan Doneta.	M' ha caigut la loteria.
Els de fora y els de dins.	No 's pot dir blat...
L' alcalde del barri nou.	Qui al cel escup.
Ls' banys de Caldetas.	Qui tot ho vol tot oh pert. (zar.)
L' ajuda de Deu.	Qui juga no dorm.
La reina de las criadas.	Set morts y cap enterro.
La malvasía de Sitjes.	Setse jutges (zarzuela).
La má del cel.	Si m' embrutas t' enmascaro.
L' ase de 'n Mora.	Si que l' habem feta bona.
La butifarra de la llibertad.	Sistema raspall.
Las píldoras d' Hollovay.	Tal hi vá que no s' ho creu.
La lley delambut.	Un beneiht de Jesucrist.
L' boig de las campanillas.	Una noya com un sol.
Ls' partits de la patrona.	Un barret de riallas.
Las tres rosas.	Un engany á mitxas.
La reixa de llibertat.	Una noya es per un rey.
La sombra de D. Pascual.	Una juguesca.
Las llágrimas de Polonia.	Un pollastre aixelat.
La perla de Tèradell.	Un mosquit d' arbre.
La perla del Monseny.	Un pá com unas óstias.
L' he perdut, ¡ay! l' he perdut.	Un poll resucitat.
Las tres teclas.	Una nit de Carnaval.
L' noy de las camas tortas.	Un llaminé dins de un sach.
La pubilla de Riudoms.	¡ Va caure !

En dos actes.

Al altre mont.	Gat escarmentat.
Cada ovella ab sa parella.	L' castell dels tres dragons.
Cada hu per hont l' enfilá.	'L cantadó.
Contra enveja.	L' aplech del Remey. (zar.)

LO INCENDI DE HOSTALRICH.

(PRIMERA PART DE LAS JOYAS DE LA ROSER.)

DRAMA EN TRES ACTES ORIGINAL Y EN VERS

per

BARTOMEU CARCASSONA Y RAMON MORA.

Per estrenarse en lo **TEATRO ROMEA** la nit del 31
de octubre de 1866.

BARCELONA.

Establiment tipogràfic de la V. y F. de Gaspar.

1866.

La propietat d'aqueix drama pertany á sos autors, y sense lo seu corresponent permís ningú podrà representar-lo, traduir-lo, ni alterar son títol, segons prevé la llei actual de teatros del regne.

Queda fet lo dipòsit.

Lo senyor D. Rafael Ribas, editor del **Arxiu-central líric-dramàtic**, y los seus representants, son los únics autorisats pe'l cobro de drets de representació.

Tots los exemplars, que no portian una contrasenya especial, seran considerats com fraudulents.

NOTA. Los autors han volgut deixar la ordre de la plassa estampada en la pàgina 29, escrita en castellá, per ser un document autèntic; mes com en la representació podria pareixer mal sonant, per ser la única cosa castellana, han cregut convenient donar á continuació la traducció del mentat document.

Ordre de la plassa.—Hostalrich 18 de Febrer de 1810
—Soldats aguerrits. Animosos somatènts. Indómit paisanatge. Teniu al devant lo enemich, y en vostre valor, en vostre constancia, en vostre patriotisme, fixà la atenció del Principat, de la Península, de la Europa entera. Girona espera que vostre valor sabrá venjarla, mostrantvos ab sòn exèmple lo camí de la immortalitat. Aqueixa fortalesa es filla sèva, y déu igualar á sa mare en la resistencia. Es precis vèncer ó morir, puig de tots es la patria, la llibertat y la santa causa que defensém.

JULIÀ DE ESTRADA.

AL TEATRO CATALÁ.

UNA PEDRA MES.

LOS AUTORS.

REPARTIMENT.

PERSONATGES.

ACTORS.

Maria.	25 anys.		D. ^a Maria Mañez.
Clara.	20 »	$\left. \begin{array}{l} \text{En lo} \\ \text{pr}^{\text{er}} - \\ \text{mer y segon} \\ \text{acte.} \end{array} \right\}$	D. ^a Balbina Pi
Bernat.	79 »		D. Gervasi Roca.
Merino.	26 »		D. Francisco Rodriguez.
Mateu.	26 »		D. Antoni Tutau.
Ramon.	25 »		D. Joseph G. Tomás.
Pau.	16 »		D. Jaume Molgosa.
Badò.	50 »		D. Joseph Guardia.
Roser.	10 »		Sria. Enriqueta Guerra.
Melciò.	10 »		Srt. Marcelo Carcassona.

Soldats francesos.

La acció se suposa en lo poble de Hostalrich.
 Lo primer y segon acte lo dia 18 de Febrer de 1810,
 y lo tercer lo 19 Agost de 1818.

ACTE PRIMER.

Lo teatro representa la casa de un pagés acomodat de Hostalrich. La escena figura la entrada y baixos de la casa. A segon terme al fondo, una gran volta, y al darrera de ella á la esquerra de modo que se veigia, la escala de pujar á las habitacions de dalt. Altre porta á la esquerra y devant de la volta. Al fondo en últim terme una pared y la porta de entrada de la casa. Espargidas per la escena y de un modo convenient, varias einas de pagés: sacs que figurin contenir monjetas, patatas, etc., panotjas, y altres cosas penjadas tot á gust del Director. Taula de fusta blanca, pastera, cadires, etc. — Dreta y esquerra del actor.

ESCENA PRIMERA.

CLARA y MARIA *sentadas prop de la taula á la dreta, fent puntas la primera, y cosint roba blanca la segona ab un paneret al costat.*

CLA. Determinada á passar
un ratet en ta companya,
he agafat lo coixinet,
he tancat la porta á casa,

- y aquí m' tens á ferte nosa.
MAR. ¿ Vols que m' agravibi, Clara ?
 ¿ Ferme nosa ? ¿ Tu ?... Al contrari.
 Te estimo com á germana,
 y m' enfadarè si dius
 altre cop semblants paraulas.
CLA. Si era broma.
MAR. Ja m' ho penso,
 y per xó per broma t' passa.
 ¡ Ferme nosa, cuant ta vista
 ma negra tristesa escampa !
 Perque t' ho dech confessar ;
 estant sola la pò' m' mata,
 y tinch un pressentiment
 que m' augura grans desgracias.
CLA. ¡ Valgam Jesus ! ¿ Y qué tens ?
MAR. Que se jo.
CLA. ¿ Dígam la causa
 que t' fa estar tan recclosa ?
MAR. Pot ser són sospitas vagas,
 mes temo per en Ramon...
CLA. Aquets pensaments aparta. (*Interrompentla.*)
MAR. Y per la pobre Roser, (*Continuant.*)
 l' angelet de mas entranyas. (*Plorant.*)
CLA. No ploris aixís Maria,
 no temis, no sigas plaga.
 Es vrilat que aquesta guerra
 la nostre terra devasta
 y que ciutats molt famosas
 son vuy presa de las flamas;
 mes ab l' ajuda de Dèu,
 si l' gabaitx per qui s' atansa,
 tenim canons al castell ;
 n' hi ha á la torre del Frares,
 y entre tots deturarém
 á la gentota de Fransa.
 Malehit siga l' primer...
MAR. (*Que durant est parlament ha permanescut ab
 la cara entre las mans, plorant, diu en un ar-
 ranch del cor.*)

¡ Ay ! ¡ Filla del meu cor !

CLA. 6 Y ara?

MAR. ¡ Pobre Roser ! Cuant jo miro
sa cabellera daurada
que lo simple ventijol
capritxosament enllassa;
aquell sonris atractiu
que sa hermosura realsa :
la puresa de sa boca;
lo esguart dols de sa mirada...
y penso que pot lo fat
privarme de gracias tantas...

CLÀ.   Vatje, Maria; també
n' ets molt poch enrahonada:
per que t' has ficat al cap
que pots tení' una desgràcia,
te consumes y fas patir
als que t' estiman.

MAR. 1 Ay, Clara !

CLA. Quants de mès pobres que tu
sufreixan y no s' esclaman.

MAR.   ¡ Ay, Clara ! No es lo temor
de perdre' d' una vegada
los bèns que aquí possehim
lo que avuy mon cor esglaya.
Sabs que gracia á Dèu som richs;
tant com la primera casa
de la vila; y si perdèssim
lo que tenim, ab constancia
treballant, no 'ns faltarian
las precisas caixaladas.
Sols temo per la Roser
si queda desamparada.

CLA. No serà si Dèu ho vol;
no viscas amohinada.
Tambè tinch jo á n' en Melciò,
que sino te cap desgracia
ha de serne tan bon mosso
que l' vallés farà aná' en dansa,
y no abrigo ls' teus temors.

Lluny d' aixó. ¡Pobre maynada!
Ja evurás cuant serán grans.
¡Quin parell!

MAR. ¡Ay! ¡Dèu ho fassal!

CLA. Bè ho farà, no tingas por.

MAR. En ell poso ma confiansa.

ESCENA II.

*Ditas y BERNAT que entra per la porta del fondo ab car-
rabina y canana.*

CLA. ¡Hola, Bernat!

BER. ¡Hola, noyas!

CLA. Vos sempre trempat.

BER. ¡Ay, Clara!

Ja acabo ls' turrans. Ja n' tinch
á la ratlla de vuitanta.

CLA. Mes encara anéu valent
y sòu fort.

BER. Are no gayra;
dinou mesos endarrera...

MAR. En lo bruch.

BER. *(Ab entusiasme.)* ¡Quina jornada!

CLA. Parlantli del bruch ja está.

BER. Es que fèrem una hassanya.

Era l' dia sis de Juny
del any vuit. A Can Massana
ja teníam los francesos
que ab mòlta forsa avansaban
y deturáls no podíam,
quant arriban batent caixa
de San Pedò' l' somaten
que don Joseph Vinyes mana,
y en seguit los Sallentins
que eran cosa de setanta
manáts pel senyor Rector.
Al veurels' de nou se inflama
l' ardor un tant decaygut
de las forsas catalanas.

¡ A sanch y á foch ! crida en Vinyes;
 ¡ Muyra l' gabaitx ! tothom clama;
 y deixantne ls' espedats
 que ns' servían de murallas,
 com á lleons famulenchs
 cayém sobre la canalla.
 ¡ Quin modo de matar gent !
 No ls' valían las corassas.
 Alli quéyan com á moscas.
 ¡ Pardon, muixú ! prou cridaban;
 no trobaban mal perdò:
 fins s' hi feya á mossegadas
 qui no tenía fusill.
 Quasi tota la vanguardia
 fèma las terras del Bruch.
 Vejent aquella desgracia;
 la tropa jamay vensuda,
 va emprenent la retirada,
 y nosaltres al radera
 continüant la matansa,
 cridant ab tó victoriòs...
 ¡ Arri, canalla malvada !
 tant heu burxat al lleò,
 que á la fi s' menjarà l' àliga.

CLA. ¿ Y are que diuhen de nou ?

¿ Será vritat que la plassa
 de Girona, hage caygut ?

MAR. ¡ Massa que ho será !

BER. ; Malhaja !

Si tots pensaban com jo
 no quedaria ni rassa
 de las legions orgullosas
 que tot lo mon avassallan.

CLA. ¡ Mira l' vell !

BER. ¿ Y aixó que importa ?

en defensa de la patria
 sempre troba jove l' cor
 qui la estim' com á sa mare.

CLA. ¿ Es dir donchs, que será cert ?

MAR. ¡ Pobres de nosaltres !

BER. i Massa

que ho es !

MAR.   ¡ Ay que del meu cor
los pressentiments, no enganyan !

BER. Be, per xó no tens de temer:
la Vila ben resguardada
está pel riu y l' castell
que l' hi guardan las espatllas;
ademès, en un costat
tenim la torre dels Frares
que ara hi han posat canons;
la gent está ben armada;
municions n' hi han de sobra,
y mòlt valor. Si s' atansen
y Dèu nos ajuda un xich,
ha jurát D. Juliá Estrada,
lo digne governador,
pendre' una fèra venjansa
dels desastres que á Girona
ha causat la gent gabatxa.

MAR.   ! Dèu vulga no vingan !

BER. ¿ Sabs
qui hi ha á la torre dels Frares?

MAR. 6 Qui ?

CLA. Don Francisco Oliver
es lo qui las forsas mana.
BER. Sens ell.

CLA.   ¿ En Pàges ?

BER. No.

MAR. 4 Qui?

BER. En Merino.

MAR. (apart.) ; Verge Santa !

CLA. Ton germá.

MAR.   ¿No era al castell?

BER. Bè hi era.

MAR. Per xó.

BER. Mes ara
lo han destinat á la torre.
Com qu' es artiller de plassa,
mana la forsa que cuida

dels canons.

MAR. (*apart.*) ¡ La sanch se m' glassa !

BER. Ja veurás si per cas venen
com sabrá mourer gatzara
saludant als *higonaus*
ab una pluja de balas.

Mes aquí m' estich garlant
y l' fret y la són me guanyan.

CLA. ¿ Que no héu dormit á la nit ?

MAR. Ha anat de ronda.

CLA. Donchs apa;

escalféus bè, feu beguda,
y á fer petá ' una becayna.

BER. ¿ Hon tens la noya ?

MAR. Al bresol

que dorm.

BER. Donchs una abrassada

y un parell de petonets
l' hi farè.

MAR. No n' hi feu gaires

que me la despertaréu.

BER. Si en Bernat no la abrassaba,

ja sabs tu que no podria
clourer tant sols las pestanyas.

(*Se n' va per la escala que conduce al pis.*)

ESCENA III.

CLARA y MARIA.

MAR. Si no fès quatre posturas
á la nena, no dormía.

CLA. Los vells, ja se sab, Maria,
que són dos cops criaturas;
y ell que vos estima tant...

MAR. Bè ho sembla, bè : ¡ pobre vell !

(*Se sent una canonada.*)

¡ Deu meu !

(*Se aixeca corrents y va á la escala á cridar á Bernat.*)

¿ Qué es aixó ?

BER. (*Contestant de dalt.*) L' castell
que la senyal va donant
que ls' gabatxos ja se oviran.

MAR. (*Baixant á la escena.*)

¡ Ditxosa guerra, senyor !

CLA. Maria, no tingas por ;
veurás quant prompte retiran
aixís que l' castell comensi
á etzibalshí canonadas. (*Ab entusiasme.*)

MAR. ¡ Pobres de nós !

CLA. De vegadas
me fas rabia. Que ns' ofensi
donchs qui vulga... y tu gemega,
no t' hi tornis, vès plorant
qu' ells tirarán endevant...

(*Ab entusiasme creixent.*)

¡ A mi la rabia m' encega !
y quant se posin á tret,
sense temer lo perill,
m' armaré d' un bon fusill,
y haig de causar tal desfet
entre aquella vil canalla,
y ha d' esser tal la matansa,
que s' recordará la Fransa
de la Clara de cal Malla.

MAR. ¿ No valdria mes, ¡ Dèu meu !
que hi hagés pau en lo mon ?
Vés si matan en Ramon...

CLA. Tambè hi tinch jo á n' en Mateu
y no estich tant esglayada.
¡ Qué Mare de Dèu serà
que aqui dins logrin entrar !
y si entran... ¡ Vátua nada !
als matarém pels carrers :
los homes de frenta á frenta,
nosaltres aigua bullenta
y veurém qui podrà mes.
Si San Narcís nos ampara
y la Verge del Serrat,

en *Marchuquel-li* malvat
tindrà de girar la cara.
¡ Animo pus ! fora por ;
que no se espanti ningú ;
y als seus crits de *rendi vú*,
responguia l' nostre canò.
Y guanyarém. Jo t' ho dich ;
que l' perill nos farà entesos.
Serà tomba dels francesos
la Vileta de Hostalrich.

MAR. Ditzòs lo cor que aixís pot
abrigarne tal confiança.

CLA. ¡ Ay Maria ! l' esperansa
no la perdis fins al clot.

MAR. Que jo confihi es en vá :
m' oprimeix negra tristor...
Si hi hagès algun traïdor...

CLA. ¿ Qui serà l' mal català
que puga vendre' á sa mare ?
Calma per Dèu ton recel
que fins fas ofensa al cel
sosпитant trahiciò tant rara.

MAR. Me dirás que són canalla,
que busco lo mes dolent,
mes tens lo exèmples present
ab l' *embrolla* y la *brivalla*.

CLA. Aquells ja són tots damnats,
gent filla de Llucifer :
aquells del primé' al darrer
morigán afusillats
ó escuarterats pels camins ;
qu' es la sort que sempre espera
á la gent trahicionera :
mes d' aquells no n' hi ha aquí dins.

MAR. ¡ Tant de bó !

CLA. Y aixís serà :
nostra causa es justa y santa,
y trahiciò tant infamanta
Dèu jamay consentirà.

ESCENA IV.

Ditas, MATEU.

- MAT. *(Quedantse en lo llindar.)*
Dèu vos guard.
- MAR. Ja pots entrar
que no ns' menjèm à ningú.
- MAT. Ab llicencia. *(Entrant.)*
- CLA. ¿ Vens de casa ?
- MAT. Si.
- CLA. *(Ab carinyo mitj abrasantlo.)*
¿ Qué m' hi has trobat ?
- MAT. *(Apartantla suavement.)* Fuig ;
sempre estàs per broma.
- CLA. Es clar ;
¿ qu' hèm de fer ?
- MAT. *(A Maria.)* ¿ Qué ha vingut
en Ramon ?
- MAR. *(Sobresaltada.)* ¿ Per qué ? ¿ Qué hi ha ?
- MAT. Res, que l' francès ab orgull
al turò de Coll Furmí
s' ha presentat ja.
- MAR. ¡ Ay Jesús !
- MAT. Bè, per xo no tingas por.
- CLA. Animarla no he pogut,
y aixó que ja fa una estona
que hi batallo.
- MAR. Si no puch.
- MAT. Animat.
- MAR. ¿ Cóm ho dius ?
- MAT. Aquí dintre estèm segurs ;
perque aquí no hi entrarán
si no tenim cap descuyt.
- CLA. ¿ Per qué ha tirat lo castell ?
- MAT. Perque estabam convinguts,
creyent ja que aquí vindrían,
que ho farien tant bon punt
com los vegèssin.

CLA. ¿ Són molts ?

MAT. Pots contar que haurán vingut la major part dels del siti de Girona. Are tot just n'arribat una dona.

CLA. ¿Y quinas noticias duu ?

MAT. Ja t' ho pots pensar, desgracias.

MAR. ; Válgam lo nom de Jesus !

MAT. Consêcuencias de la guerra.

MAR. ¡ Siempre donan aquest fruyt ?
Si á n' aqueixos que las mouben
als caiguessen al demunt
las desgracias y ls' tropells
que ocasionan, ben segur
que s' hi mirarian mes ;
mes com ells s' hi fan de lluny,
per satisfer sa ambició,
ó per un somniat insult,
la sanch del pobre va á dòlls :
del pobre que sempre il·lús
ab son or y sa sanch paga
á la ambició car tribut,
y mentre' ls' altres grandesas
ell sols desgracias recull.
Lo dia que així ho coneguia,
no prestará son concurs
per tantas guerras inícuas
com ha estat fent fins avuy,
servint tan sols de escambell
per poderse enfilá algú.

MAT. Maria, la causa santa
que defensém ab orgull,
no permet semblant llenguatge.
Atacantnos; ¿ fòra just
que per consideracions,
molt propias, fins á cert punt,
deixéssim de defensarnos?
La patria es ans que ningú.
Per ella y la llibertat,
¿ qui no s' arma de un trabuch

y no destrossa al que intenta
robarnos tresor tan pur ?
Lo qui á la vèu de la patria
no contesta ab fort impuls,
ni es digne de du l' nom d' home,
ni may persona ha sigul.

ESCENA V.

*Los precedents MERINO, ab uniforme de sargento primer
d' artilleria.*

MER. *(Que ha sentit los ultims versos desde lo llindar
de la porta del fondo.)*

¿ Tenintne tals defensors,
com pot caurer la vila?

MAR. *(Al sentir la veu de Merino, y ab crit de es-
pant.)* ¡ Ay !

¡ Som venuts !

MAT. Deixa lo esglay:
per tot somnías traidors.

CLA. Si es en Merino.

MAR. ¿ Qué vols
que t' diga, si jo no puch
ferhi mes ?

MAT. *(A Merino)* ¿ Qué duus ?

MER. No duch
res de novetat; tant sols
que ja se está reunint
la gent per nombrá' una Junta.

CLA. ¿ Y per qué ?

MER. Bona pregunta:
per que vaigi prevenint
lo que siga necesari,
per dá' una tunda com cal
á l' exèrcit imperial
si ns' ataca temerari.
Ja he vist arribá en Pagés...

MAT. ¿ Lo comandant dels de Breda ?

MER. Si. L' heréu de cal Roureda,

en Ramonet del Aulés,
lo senyor Doctor Rovira,
Coronel de somatents...

CLA. ¡Quina colla de valents !

MAT. Si tothom de cap s' hi tira,
no rebrán mala lliadó.

CLA. (*Ab entusiasme.*) Tothom farà lo que déu.

MAR. (*Mirant de fit á fit á Merino.*)

¡ Ay ! vosaltres no contéu
que pot haberhi un traïdor
(*Merino se commou.*)

que sens consciencia ni fré
es capás d' una baixesa.

MAT. Maria, semblant vilesa
mes que veigia nó creuré,
y fins á mon cor lleal
repugna sospita incerta.

MAR. Qui mal pensa sempre enserta.

CLA. Es pecat lo pensar mal.

MER. Sempre somiant ab trahicions
alarmas la gent honrada.

MAR. (*Ab mirada significativa.*)

Sota la flor mes preciada
s' amagan los escursons.

CLA. Pero jo no se per qué
t' has ficat en tal mania.

MAR. Un núvol per xich que sia
(*Ab intenció per Merino.*)

empanya l' cel mes seré;
y Dèu fassa sia mentida
mon crüel presentiment.

MAT. Aném á veurer la gent
que ja déu ser reunida.
¿ Vèns, Merino ?

MER. Encara no;
esperaré á n' en Ramon.
A Casa la Vila són.

MAR. (*Apart á Clara ab sossobra.*)
No m' dexéu sola, tinch pò.

CLA. ¿ Y de qué ? Ton germá s' queda;

- à dalt hi tens en Bernat...
- MAR. No te n' vaigis tant aviat.
- CLA. ¡ Ay, filla si aixó s' enreda
y comensan á tirár,
en Melcior, que esta solet
se despertará ¡ pobret !
y se m' podria espantar.
- MAR. Tens rahò.
- CLA. Ja tornarè.
- MAR. Si; qu' estich molt neguitosa.
- MAT. *(Contestant á Merino que durant lo apart de las donas ha estat explicantli alguna cosa.)*
Mentres siga cosa honrosa
jo sempre t' ajudarè.
- MER. Si no fossen cosas bonas
no hos se las propositaria.
- MAT. Sabs que jo tinch per mania
la honradés de las personas.
- MER. Bueno, donchs, quedem així.
- MAT. Adeu Maria.
- CLA. Adeu siau.
- MAR. Guardeos de mal.
- CLA. Si á Deu plau.
- MAR. *(A Clara.)* No triguís gayre á venir.

ESCENA VI.

MERINO MARIA.

(Al quedar sols hi ha una grossa pausa: Maria s' ha posat á cusir y no aixeca ls' ulls de la feyna. Merino la mira un rato ab passió y diu apart.)

- MER. ¡ Cada dia mes hermosa ! *(Altre pausa.)*
Maria, estás molt pansida.
(Altre pausa. Vegent que no respon dona algun pas per acostarshi y ella s' aixeca ab las estisoras en la ma.)
- MAR. No t' acostis.
- (Merino retrocedeix y ella torna á sentarse.)*
- MER. ¿ Qué t' faig por ?

MAR. Vèstèn; vèstèn de la Vila
y no pertorbis la pau
que s' disfruta á casa mia.

Anima de mal repos
envejosa de ma ditxa,
¿qué t' he fet qu' aisis pretens
de ta rabia ferme victima?

MER. ¿Qué m' has fet? ¿Y tu ho preguntas?
alsa ls' ulls de terra, y miram
be de fit á fit. (*Pausa.*) No gosas...
Fas molt bè. Ton cap inclina.
¡Qui una gran falta ha eomés
no pot aixecar la vista!

MAR. ¡Merino! (*Aixecant lo cap ab orgull.*)

MER. ¿Qué t' ha picat
una vespa?

MAR. No; una víbora:

y picada de eulebra
sempre tè mala ferida,
pus hòn, clava lo fibblò
hi deixa sas enmatsinas.
¿Qui gosa parlar de faltas
quant negra trahiciò imagina?

MER. ¡Calumnia! (*Desconcertat.*)

MAR. No són calumnias,
son fundadas mas sospitas.

MER. (*Refet creyent que sòls té sospitas.*)

¿Y per sospitas no mès
gosas afirmar, Maria,
que jo puga fer trahiciò?

MAR. Merino, de aquí retirat:
surt de ma casa al instant
y desde avuy de la Vila,
y juro solemnement
per la salud de ma filla,
que tothom ignorará
la vilesa que maquinás.

MER. Si no presentas las probas,
creurá la gent que somías.

MAR. ¿Sabs per que no las presento?

MER. Per que no tens la mes mínima.

MAR. Per que no vuy fer morir
rêo de vil felonía,
á qui lo nom de germana
me daba quant jo era xica:
al company de ma infantesa;
al que encar mon cor estima
per mes que vaigi esgarirat...

MER. No segueixis mes, Maria,
no anyadeixis á la befa
lo pecat de la mentida.
¡ Has fet cendre lo meu cor
y encara dius que m' estimas !

MAR. T' estimo con á germá.

MER. Altre amor mon cor desitja.

MAR. Sòch casada. *(Ab noble altivesa.)*

MER. Eixa es la falta
que ha sembrat de dól ma vida.

MAR. ¿ Y creus que una falta nova
esborraria la antigua?
No, Merino, tals amors
de Dèu malehits serían
y tindrian dolent fi.
¿ Creus que s' pot trobar la ditxa,
quant lo crim es lo sol nus
que dos ecsistencias lliga ?
¿ Creus que esposa criminal
puga may viurer tranquila ?

MER. Jo tant sols crech que t' estimo.

MAR. Válgam la Verge Santíssima !
¡ Merino ! Cobra per Dèu
la calma que necessitas,
Recorda que en ta infantesa
tròbares bona acullida
en la casa que pretèns
avuy cobrir de ignominia.
¿ Te recordas com entrares
en la casa que trepitjas ?
En ella vivía un pare
acompanyát de sa filla,

que vuit anys contaba apenas,
y era del vell la delícia.
Era una nit de febrer
freda con may se haguès vista :
lo vènt ab furia assotaba
las murallas de la vila;
una capa de dos pams
de neu los carrers cubria.
y entre la espessa foscó
sols las estrellas lluhian.
¡ Ay dels pobres viandants
estraviats en nit tant trista !
Per ells ab fervor resaban
tant lo pare com la filla,
quant sèntan trucar molt fort
á la porta de la eixida.
Obriren, y ab gran sorpresa
se ls' hi presenta á la vista,
de fret gayre bè mitj mort,
un noy de déu anys.—«¿ Voldriau
darne amparo al horfanet ?»
diguè l' noy ab veu contrita.
«En la casa d' en Magi
sempre hi trobará acullida
lo desgraciat que n' demani;
franca tens la casa mía.»

MER. (*Commogut.*) Aixís responguè lo anciá.

MAR. (*Continuant.*) Mentres tant correns sa filla
rebifa l' foch, y entre ls' dos
preparan tot de seguida
sopar que al hosta retorna,
y ab prestesa l' hi mitiga
la fam que junt ab lo fret
mitj abatut lo tenian.
Ja sopát, per ell sabèren
que no tenia familia,
que son pare, pervingut
de las terras de Castilla,
acababa de morir
de una gloriosa ferida

en la guerra contra Fransa,
comandant de companyia.
Que de mare carinyosa
las innefabbes caricias
no habia may conegut.
Que de aprop fransa venia
dirigintse á Barcelona
en busca de una cosina
de son pare, ahont pot ser
hi trobaria acullida;
y que era sol en lo mon
si tal recurs l' hi fal-lia.
«Pobre horfanet que la sórt
se complian en ferte víctima:
aixuga tos ulls. Si vols
farás part de ma familia.
Una altre aqui n' trobarás,
si aixó sol ton cor desitja.»
Diguè lo anciá conmogut,
y l' noy reprenguè en seguida.

MER. «Las llágrimas de ventura
que de aqueixos ulls destil-lan,
vos proban lo agraphiment
que hos deurè tota ma vida.»

MAR. ¿ Pus si lo passat recordas,
com pretens, ingrat, vuy dia.
á la filla del anciá
cobrir de eterna ignominia ?

MER. *(Després de una pausa.)* Acaba la historia.

MAR. ¿ Que ?

MER. Ja la has comensada: explica
com regonegut lo noy,
sabé mostrarse tant digne
de la mercé que rebè,
que no passáren molts dias
y ja lo anciá fill l' hi deya
y germanet la pubilla:
que germanet y germana
penas y goigs compartian,
y que ell perdía l' sossego

quant ella s' posaba trista ;
que ls' dos se anàren fent grans,
y que à mida que creixían,
la estimació que s' portaban
novas formas empenia.

Allavoras coneguèren

que aquella flama incentiva,
mes que carinyo fratern,
era amor. ¿ Per que no esplicas
los juraments que ella feu
de ser fidel per la vida
al amor que en aquell punt
dintre son pit descobria ?

¡ Juraments, que avuy, perjura,
son causa de ma desdita !

(Pausa.)

Creyent lo jove en lo amor
que ab tals veras l' hi fingian,
à sòn benefector contá

la passió que als dos unia
demanantli son consent.

(Pausa petita.)

Maria; ¡ per que no esplicas
la resposta de ton pare?

—¿ Demanas la meva filla ?

¿ Y qui ets tu...? ¡ Un recullit !

Recórdat que ella es molt rica:

y que es negra ingràtitut

pagarme aixís la acullida

que en altre tems te doní.

Vesten pròpme de ma vista.—

(Pausa.)

¡ De casa l' traguè...! (Ab sentiment exaltantse.)

MAR. (Calmantlo.) Merino;

per Dèu lo passat olvida.

MER. ¡ Per que no m' deixá morir

en aquella nit tant trista !

MAR. ¡ Merino, per Cristo calmat !

MER. ¡ Escarnis del cristianisme !

¡ Per obtení' l' nom de fill

mon desamparo valia;

per obtenirne l' de gendre

la riquesa era precisa !

(Pausa.)

Callá lo jove, per qué
 ¿ qui contra un pare replica?
 y ell aymaba com á pare
 al pare de la Maria.
 Confòs de alli s' retirá
 ab l' anima mitj-partida.
 A la nit los dos amants
 se vegèren. Cuyta, digas,
 ¿ recordas bè l' jurament
 que en paraulas tant sentidas
 ella fiu á son amant,
 en 'quella última entrevista?
 Tu ja lo haurás olvidát...

MAR.

¡ Ay !

(Plorant.)

MER.

Mes mon cor no l' olvida.
 —Debèm al pare obediencia
 y tinch la honra en gran estima;
 mes te jur per lo mes sant
 y aixís la Verge m' castiguia,
 que ó be teva ó de ningú.
 Y si Deu disposa un dia
 en sa santa voluntat
 que jo quedia sola y libre,
 la promesa de ser teva
 veurás al moment cumplida.—
 Aqueixas foren, perjura,
 tas promesas; tas mentidas.

MAR.

¡ Ay !

MER.

¿ Las recordas ?

MAR.

¡ Deu meu !

MER.

(Continuant la historia.)

Lo jove que no podia
 á la vista del seu bè
 viure' ab l' anima tranquila,
 se feu soldat y parti
 cap á terras de Castilla
 esperant lo cumpliment
 de lo que promés l' hi habían.
 Passáren sis anys mortals
 sense cartas ni noticias,

y al cap de ells, per sa desgracia,
obeint la disciplina
lo jove vè destinát
de guarniciò á la Vila.

¡ Venia ple de il·lusions...
mes com són flors de la vida,
la sórt ab ell sempre airada
á són pas las hi amustiga !

MAR. ¡ Merino, calla !

MER. (*Ab molta ironia.*) ¿ Per qué,
si es la historia tant bonica ?
Ple de amor y de esperansa
venia áquell jove

MAR. (*Volguentlo interrompre.*) Mira
que m' poso á cridá' assistencia.

MER. (*Continuant.*) ¿ Y com trobá á la Maria ?

MAR. ¡ Ay ! (*Tapantse la cara avergonyida.*)

MER. Son pare era difunt;
quedaba ella sola y libre;
mes ¡ ay ! ¡ que á sos juraments
dar compliment no podia !
¡ Era casada !!

MAR. (*Suplicant.*) Merino...

MER. (*Ab ira.*) ¡ Era casada la indigne !

MAR. ¡ Deu meu ! ¿ Qué vols ? ¿ Qué pretens ?

MER. ¿ Jo que pretench... ? ¡ Malehida !

Que deixis aquesta casa,
que vingas ab mi.

MAR. (*Ab enteresa y orgull.*) ¿ Qué vinga
ab tu... ? ¡ Aixó may ! Soch honrada
y no faltaré. Assassinam
si aixis creus trobar venjansa;
mes no esperis en ta vida
que may falti á són deber
la dóna que mes estima
la honradés que la èxistencia.

MER. Si m' estimessis, Maria...

MAR. No ho esperis.

MER. ¿ No ? Donchs tèm
la venjansa que m' inspira

ton perjuri y falsetat,
ta resolta negativa.

MAR. Mátam; mereixo la mort;
mes no intentis fer mes víctimas:
per que ja conech, Merino,
la venjansa que maquinas.

MER. ¿Sabs lo que jo intento?

MAR. Sè
que intentas vendrer la vila.

MER. ¡ Ah ! (*Apart confós.*)

MAR. Quant abir me insultares,
—recordar mes no voldria
aquella acció tant brutal—
en la lluyta ¡ lluyta impia !
en defensa de ma honra,
te caiguè una carta escrita
en francès.

MER. Pus bè: es vritat.

Si no accedeixes, Maria,
al amor que l' pit m' abraça
serà entregada la Vila;
morirà lo teu marit;
morirà la teva filla;
y morirán tots aquells
que ab sas burlas me ferían.

MAR. No será; per que jo abans
presento la proba escrita
de ton vil procehiment,
y te agafan y t' fusillan.

MER. (*Després de una pausa y creuantse de brassos.*)

¿ Per que no m' entregas donchs?
¿ Qué esperas? ¿ Per que no cridas?
Sols falta que m' dó la mort
qui ja m' ha robat la ditxa,

MAR. Acabém de una vegada. (*Resolta.*)

Merino, surt de la vila:
fins á las déu tens de temps.
Si á las déu encara ets dintra
serà entregada la carta.
Després vinga lo que vinga.

- MER. Maria, don eixa carta
y partiré de seguida.
- MAR Vèstèn primer, que jo t'juro
ferne quatre centas micas.
- MER. (*Amenassant.*) Maria, donam la carta.
- MAR. No.
- MER. Donchs... (*Va á tirárseli sobre.*)
- MAR. (*Esparverada, crida.*) Bernat.
- MER. (*Agafantla y lluytant per péndrerli la carta.*)
En va cridas,
que no acudirá ningú.
- MAR. Bernat. (*Cridant.*)
- MER. (*Ab ironia.*) Si estém sols.
- MAR. (*Ab energia.*) Mentida.
- Bernat. (*Ap crit de desespero.*)
- MER. Sucumbirás...
(*Se ha prescindit de móltas advertencias, que lo bon talent dels actors encarregats de esta escena sabrá fer innecessarias.*)

ESCENA VII.

Dits, BERNAT.

(*Bernat surt corrents ab la carrabina á la ma, per la escala del pis: diu lo primer vers engaltant la carrabina, mes en seguit que veu que son los dos germans, abaixa la arma y al cap de un moment diu lo segon. A la veu de Bernat, Merino se retira confós á la esquerra del teatro y Maria á la dreta.*)

- BER. (*Apuntant la carrabina.*) ¡Alto!
- ¿Y ara que teniu, Maria?
- MAR. Res... que... en Merino se n' va
y que un guía necessita.
(*Mirant á Merino com indicantli lo camí que té pera salvarse. Ell fá ab lo cap una senyal de assentiment.*)
- BER. ¡Aixó ray! ¿Mes no me esplico
la lluyta que entrant teniau?
- MAR. Volia (*Buscant una excusa.*) péndrem lo anell
de la mare que al cel siga.

BER. ¡ Ah ! (*Convencent.*)

MER. (*Apart.*) ¡ Jo que la creya sola !

MAR. (*A Bernat.*) Cuidéus de buscarlhi l' guía
que marxará aquesta nit.

(*Passant al costat de Merino y apart mentres
que Bernat repara lo desordre que ha produhit
la lluyta de la escena precedent.*)

Si estimas la honra y la vida,
y á la que fôu ta germana
encara com dius estimas,
vesten abans de las déu.

MER. Ja ho veurém. (*Surt resolt pel fondo.*)

MAR. (*Cayent agenollada.*) ¡ Vergè santíssima !

ESCENA VIII.

BERNAT y MARIA.

BER. (*Vejent sortir á Merino.*)

¿ Cóm se n' vá tant malcarát ?

(*Girantse y vejent á Maria agenollada.*)

¿ Qué ha passat ?

MAR. (*Aixecantse.*) Bernat, escolta.

Sempre m' has portát lley.

BER. Mòlta.

MAR. Prou ho sè : per xo he pensát
que en ningú millor que ab tu
podia confiá : en Merino
tracta segons imagino
véndrer la vila. (*Moviment de Bernat.*) Ningú
m' ho ha dit, mes jo m' ho temo.

BER. Anemlo luego á agafá.

MAR. Bernat, sabs que es mon geriná :
y si fos fals...

BER. Oy.

MAR. Pensemho

bè ; vigílal.

BER. Ja ho farè,
y no donará un sol pas
que no l' hi vagi al detrás
com un gossét perdiguer

- MAR. Sobre tot, que ningú al mon
de lo que t' dich hague esmena.
BER. De aixó no n' passis cap pena
que no ho sabrá, ni en Ramon.

ESCENA IX.

Dits y RAMON, que surt pel fondo.

- RAM. Maria, vès tot seguit
á dalt y báixam la manta.
MAR. ¿ D' hont vens ?
RAM. De la reüniò.
BER. ¿ Y qn' héu resolt ?
RAM. Vendrer cara
nostre vida á l' estranger.
BER. ¡ Guapo ! ¡ guapo ! Aixó me agrada.
Feya ja mòlt massa temps
que no ns' 'biam vist las caras ;
tinch ganas de fels posturas
ab la punta de aquesta arma.
(Senyalant la carrabina.)
MAR. ¿ Y ara hont vas ?
RAM. A reünir
los que tinch á ma comana
y á llegirlos reunits
aquesta ordre de la plassa.
(Treu un paper de la butxaca.)
Escolta, veurás que bè.
MAR. ¿ De qui...
RAM. De don Juliá Estrada.

(Llegeix.) Orden de la plaza. — Hostalrich
18 de febrero de 1810. — Aguerridos soldados.
Valerosos somatenes. Indomables paisanos.
Teneis al enemigo al frente, y fija en vuestro
valor, en vuestra constancia, en vuestro pa-
triotismo la atencion del principado, de la
península, de la Europa entera. Gerona libra
en vuestro valor su venganza y os enseña
con su ejemplo el camino de la inmortalidad.
Esta fortaleza es hija suya y debe imitar

à su madre en la resistencia. Es preciso vencer ó morir, pues de todos es la patria, la libertad y la causa que defendemos.—Julian de Estrada.

BER. Encara no sè l' que diu
perque no hi entench paraula ;
mes conto que estarà bè
perque parla de matansa.

MAR. Sobre tot, Ramon, per Dèu
ten compte de una desgracia.

BER. No será pas si Dèu vol.

RAM. ¿Que vols que amagui la cara ?
Maria, la patria ns' crida
y després de Dèu es santa.

MAR. ¿ Y si t' arribaba à perdre...?

RAM. Vès, cuyta, ves dalt y baixa
lo que t' he dit. ¿ Vens, Bernat ?

BER. No, Ramon ; estich de cassa.

RAM. ¿ Què vas à cassá' aurenetas ?

BER. Si acàs cassarè un cap *padra*.

*(Surt pel fondo després de una mirada de intelligen-
cia à Maria.)*

ESCENA X.

RAMON, MARÍA.

MAR. *(Escoltant.)* Sembla que la Roser plora.

RAM. Pujo á ferlihi una abressada
y de camí baixaré
la carrabina y la manta. *(Puja á dalt.)*

ESCENA XI.

MARIA.

¡ Y ella també pot ser víctima...

¡ No ho permetáu, Verge santa !

(Ab resolució.)

A nit, ja no espero mes ;

à nit entrego la carta.

FI DEL ACTE PRIMER.

ACTE SEGON.

Sala blanca ab porta al fondo; balcó á la dreta y dos portas á la esquerra; la del primer terme es la cambra d'en Bernat; la del segon es la cambra de Ramon y Maria. Arrimada al pany esquerra de la paret del fondo una calaixera; al pany de la dreta una taula ab son cobre taula de indiana, nova ab farbalá. En primer terme del teatro y á la dreta una tauleta de cosir; al costat un bressolet guarnit. Sobre de la taula del fondo, una escapara ab la imatge de la Verge del Socos dintre. Una llumanera encesa sobre la taula de cosir, y una altre apagada sobre de la calaixera. Cadiras tornejadas. Quadros de sants penjats irregularment en las parets. Tots los mobles deuen guardar l' antiguitat corresponent.

ESCENA PRIMERA.

CLARA y MARIA *cosint al costat de la taula.* RAMON *sentat á la vora fumant una pipada.*

CLA. ¿Y ahont tenim en Bernat?

MAR. Ha anat á dormi' una estona allí dintre del seu quarto

y se n' ha portát la noya.

CLA. La estima molt.

MAR. Aixó si;

y ella ab ell se torna boija.

RAM. Com que l' hi canta cançons...

MAR. Tot lo dia l' fá aná' en doyna.

RAM. Quin parell de criaturas.

CLA. ¿Y ja són al llit ?

MAR. No, dóna:

en Bernat es á dormir

per que despres va de ronda.

RAM. Si hi va anar la nit passada.

MAR. Donchs de retèn.

RAM. No l' hi toca.

CLA. Pot ser de guardia.

RAM. Tampoch.

MAR. Donchs tè de fè' una altre cosa,

que t' diré jo. *(Contrariada.)*

RAM. *(Rient.)* No te enfadis.

CLA. Quin mal genit. *(Tambè rient.)*

RAM. Neguitosa

sempre la veig.

CLA. *(Rient sempre.)* ¿Y que encara

tèns tanta por?

MAR. No feu bromas.

CLA. Te ajuntaré ab en Mateu.

RAM. ¿Que també te por?

CLA. Si, home.

RAM. Vaya un parell de poruchs.

CLA. Mira, farém una cosa;

los dos se crehuen morirse...

que s' morin en hora bona,

nosaltres nos casarém

y bona nit y bona hora.

¿Oy?

RAM. Just.

CLA. ¡Ah! per que no s' queixin,

á tots dos dintre una fossa-

farém que ls' squin. ¿Oy?

RAM. Si.

MAR. Que ets plaga. (Mitj rient.)

RAM. (A Clara.) M' agradas.

CLA. Doncas

ja ho tenim bè si t' agrado.

¿Que no l' sens? (A Maria.)

MAR. Ja l' sento.

CLA. ¡Ay, noya!

Com tè l' preñch si no te escamas.

RAM. Si m' deixo prendrer.

MAR. De bona

fé t' ho dich: mira, Claretà,
si algun dia m' veyeu morta
y tu ets libre...

RAM. Vatge, vatge.

CLA. Sempre surts ab unas cosas...

MAR. ¿Qui mellor que tú, podria
ampará' á la meva noya?

RAM. Bè, bè; deixemho estar.

CLA. Y tal, vejas quina solta
treu ara parlar de morts;
parlem de vius. ¿Sabs qui es morta?
RAM. (Rient.) ¡Ah, ah, ah! parlém de vius
y tu la primera cosa
treus un mort.

CLA. ¡Ay! tèn's rahò.

RAM. ¡Ah. ah, ah! (Rient.) Quin cap...

CLA. Escolta:

¿Y que diuhen dels francesos?

RAM. ¿Qué vols que digan? No gosan
atacarnos, y se están
pe' l' voltant fent babarotas.

CLA. ¡Malehits!

RAM. Contents y alegres
per que han fet caure' á Girona,
creuhén que aquí ns' rendirém
al veurer las sevas forsas.

CLA. ¡Y que n' viuhén de enganyats!

RAM. Bèn segur que no s' recordan
dels estofáts que ls' hi han dat
per tot arréu nostres tropas.

En Claros á Besalú;
don Francisco Déu á Tosas ;
defensant a Capellades
la valenta Claretòna ;
á Molins de Rey en Manso,
y en Milans prop de Banyolas.
CLA. ¿ Y en Pagès ? ¿ Y don Francisco
Bagét ? ¿ Com és que no ls' contas ?
RAM. Per que may acabaria
si tinguès de fer memoria
de tants valents com hi ha
que la nostre patria honran.
CLA. La patria es després de Deu,
deya ahir pare Bosomba,
y com hi ha remon ho crech:
pus jo sentint eixas cosas,
agafaria un fusill,
y la canalla traidora
que nostre patria ha invadit...
MAR. Pataplum, ja es tota morta;
qu' ara ha vingut la valenta
donya Clara s' torna boija.
CLA. Mira, com treu las dentetas
la senyora melindrosa...
MAR. T' he vist tant entussiasmada ..
RAM. Calléu que han obert la porta.

ESCENA II.

Dits y MATEU.

MAT. Ave maria. (Desde baix.)
CLA. (Coneixentlo.) En Mateu.
RAM. Puja noy.
MAT. (Entrant.) Bona nit.
TOTS. Bona.
MAR. Acóstat una cadira.
MAT. No que us' ne anirém mòlt prompte.
RAM. Vatge seu, ja vos ne hiréu.
MAR. Tè. (Portantli una cadira.)

MAT. (*Escusantse.*) Visquéu molts anys.

CLA. Séu, home.

MAT. Vatge donchs, seyém un xich;
mes ja es tart.

RAM. No passa la hora.

MAT. Las nou estan leri-leri.

CLA. Donchs fins á las nou.

MAT. Bè, dóna.

RAM. Donchs jo encara vuy sortir
á doná' un vol per qui fóra.

MAR. ¿ Com es que te n' vols anar ?

RAM. Tinch de aná' á prendre las ordres.

MAR. ¿ Qué no hi pot aná' en Bernat ?

RAM. No; que es cosa que á mi m' toca,
y no hi puch faltar.

MAR. (*Suplicant.*) No surtis.

CLA. ¿ Qué t' han fet alguna cosa ? (*A Ramon.*)

RAM. Subtinent primer.

CLA. (*A Mateu.*) ¿ Y á tú ?

MAT. ¿ A mi... ?

CLA. Si.

MAT. Res.

CLA. ¿ Res ?

MAT. Res.

CLA. Bona

l' hém feta. Jo que m' pensaba
poguer ser sargenta.

MAR. Boija.

CLA. ¿ Donchs digas qu' ets soldat ras.

MAT. Soldat; y ho tinch á molta honra :
que no s' necessitan graus
per trobá' una mort gloriosa.

RAM. ¿ Tambè tens por ?

CLA. Si que n' tè.

MAT. No tinch pòr; mes pot ocorra
que al fi mori de una bala
lo qui á las balas se exposa:
y després que si aquí ns' entran,
ja sabs que á ningú perdonan.

RAM. Es que aquí no hi entrarán.

MAT. Han caigut plassas mes fortas.

MAR. Tens mòlta rahò, Mateu;
prenéu lo exèmple àb Girona.

RAM. Tot pot esser; no dich pas
que no puga ser; y en proba,
que tots los diners de casa
he procurat treure' á fora.

MAT. Ben fet.

RAM. Ja fa dugas nits
que las alhajas mes bonas,
tots los diners y papers
que hi havia á casa nostre
sòn á casa uns hisendats:
y alli, l' ase m' flich si ls' troban.

MAT. Jo també ho he amagát tòt,
si be tenim poca cosa,
mes fillet, si m' ho prenian...

MAR. Tens rahò.

MAT. Jo sè l' que m' costa
de arregarho.

CLA. ¿Y á mi,
que no m' costa res?

MAT. Bè, dóna;
lo que ns' costa.

CLA. Aixís.

(*Tocan las nou al rellotge de la Vila.*)

MAT. Las nou.

CLA. Encara no sòn.

MAT. Si tocan...

MAR. Sembla que t' punxin.

MAT. Si no
mes dich que ja sòn nou horas.

MAR. Tu no dius, mes ja assenyalas.

MAT. Juro á fé de mon...

CLA. (*Interrompentlo.*) De mona.

MAT. Si t' hi vols estar...

CLA. No, no,
pleguém; dém gust al meu home.

(*Aixecantse y desant la roba que custan.*)

MAT. ¿Donchs que surts, Ramon?

- RAM. No, encará:
 encara no déu ser hora.
- MAR. ¿ Y tu, Clara, bè vindrás
 demá ?
- CLA. Si, que vuy fer gorras
 per en Melciò, y las farém
 ab los patrons de la noya.
- MAT. ¿ Ja tènèn lo cap igual ?
- MAR. La diferencia no es mòlta.
- CLA. Las farè un xich mes grandetas.
- MAT. (*Rient.*) Me sembla que farás cofias
 ó cascos de coracero.
- MAR. ¿ Què sabs tu ?
- MAT. Prou.
- CLA. (*Donantli una patacada á l'esquena.*)
 Poca solta:
 vatge passa.
- MAT. (*A Ramon.*) ¿ Donchs no surts ?
- MAR. Si no surtirá.
- RAM. Si, noya;
 per forza tinch de sortir,
 mes encara no.
- MAT. Donchs bona
 nit y bona hora.
- RAM. Adéu siau.
- Fes llum. (*A Maria.*)
- CLA. Vatge, bona nit.
- MAR. Molt bona nit y bona hora.

ESCENA III.

RAMON y MARIA.

- MAR. (*Ab molt mimo.*) ¿ Oy que no te ne anirás,
 noy ?
- RAM. No mes que una estoneta.
- MAR. No te n' valgis... (*Suplicant*)
- RAM. Tinch de anarmen
 á saber si n' hi ha de frescas.
- MAR. (*Mirant pel balcó.*) Mira quina nit tant josca.

RAM. (*Rient.*) ¿ Què tens por que perdi l' esma
y no sápigat trobar
á casa ?

MAR. Es que fa feresa
anar corrent pe' ls' carrers
en una nit com aquesta.

RAM. Abiát sortirà la lluna.

MAR. Si algun núvol no la entela.

RAM. Adeu, noya.

MAR. ¿ Donchs te n' vas .

RAM. Prompte tornarè.

ESCENA IV.

*Dits y BERNAT portant en brassos la Roser que figurará
tenir dos anys. (Porta 1.ª esquerra.)*

BER. ¡ Miréusela !

Se ha adormit com una santa.

MAR. (*A Ramon ab carinyo matern, tocant la cara de
la noya.*)

Mira, que está grassoneta.

BER. Prepara l' bressol, Maria,
que l' hi posaré. (*Fa petons á la Roser.*)

MAR. ¡ Alerta,

que la podéu despertar !

BER. Que s' despertí: ¡ brava pena !
quí ha sabut ferla adormir... (*Torna á fèrni.*)

MAR. Vatge, prou. ¡ Apa! donéumela.
(*Bernat l' hi dona; Maria la posa en lo bressol:
un cop en lo bressol, Bernat torna á ferlhi un
petó.*)

Ja la heu despertada. (*Bressant.*)

BER. (*Treyent á Maria.*) Fuig:
ja bressarè una miqueta.
(*S' assenta en una cadira baixa y va bressant.*)

RAM. Maria.

MAT. ¿ Qué vols, Ramon ?

RAM. Encèn l' altre llumanera.
Darè una mirada baix.

- abans de anármen.
MAR. *(Despres de encesa.)* Tè, prenla.
(Maria porta la llumanera y al pendrerlhi diu en Ramon pegantli patacadetas á la espatlla ab carinyo.)
RAM. Ja tinch ben amagadet
 á dessota de una pedra,
 los diners, papers y alhajas
 que forman nostre riquesa,
 per si ls' francesos entraban.
BER. No tingas pò': aquí no hi entran,
MAR. ¿ Vols dir que no ho trobarían ?
RAM. Tindrian de tirá' á terra
 la casa que ara habitém.
(Mirant á la Roser que está en lo bressol.)
 Deixam ferlhi una festeta.
(Ramon pren la llumanera, mes ans de anársen vá á fer una festa á la Roser.)
RAM. Mira, quins ullets que fa.
BER. *(Apartant á Ramon.)*
 Vès home, que la enlluhernas.
(Ramon se 'n va per la porta del fondo.)

ESCENA V.

BERNAT y MARIA.

Al sortir Ramon, Maria diu precipitadamente á Bernat.

- MAR.** ¿Y en Merino?
BER. Allá á las deu
 me esperaré á la porteta
 de la Torre, y desde allí
 empendré la ruta... M' sembla
 que d' ell sospitabas mal.
MAR. No confiéu en apariencias.
BER. Ja aniré ben previngut
 per por d' una mala treta.
MAR. Me n' vaig baix ab en Ramon;

no m' deixéu la noya.

BER.

Vèstan,

que no te la deixarè
fins que fassi una soneta.
(*Maria se n' va pel fondo.*)

ESCENA VI.

BERNAT.

(*Queda sol bressant la Roser.*)

¿Ja torném á bellugarnos?
Vatge; á dormir. ¿Com s' èntèn?
¿Las nou y encara desperta?
Miréus que no hos bressarè.
Mira com riu ia tunanta...
¡Ah, cucala! Apa; cluquém
l'ull. ¡Ah! ¿no voléu clucarlo...? ·
Ja se jó lo que voléu;
voléu una cansoneta...
Diu que si... Au donchs, cantém;
pero feu una dormida
que ho sino m' enfadarè.

(*Canta.*)

Si l' haguesseu coneguda
la perleta del Monseny,
n' era guapa y ben plantada
blanca com un floch de neu.

A tots los fadrins del poble
tenia per pretendents,
mes á tots los despreciaba
la perleta del Monseny.

—
Un dia que s' passejaba
la perleta del Monseny,
ab apostura galana
veu vení' un rich cavaller.

Plé de amor cuant veu la nina
ja l' hi cau rendit als peus.
¡Ay! que des ensá no es perla
la perleta del Monseny.
(*Aqueixa cansó pot substituirse per una altre
que siga adecuada.*)

(*Parlant.*)

Ja sembla que s' ha adormit.
¡Bona són te donga Dèu!
Ara si que si l' agafa
no la despertan ni cent
tiros de canò. Me n' vaig
si no m' han de menester
á doná' un tom per la vila,
y á fer temps fins á las déu.
Agafém la carrabina
que es mobble molt convenient
en aqueixos temps que corran.
La manta tampoch fa gens
de nosa. (*Va posantse lo que anomena y des-
prés plantat ab orgull, diu.*) ¡Carats, encara
dech fer patxoca! (*Rient d' ell mateix.*)
Jo ho crech
que faig bona planta: faig
la patxocassa d' un vell.
(*Surt pe' l' fondo portantse la altre lhumanera.*)

ESCENA V.

MERINO.

(*Queda la escena un moment fósca y sola. Se sent
brunzir lo vent. Al poch rato se sent petar un vidra del
balcó com si lo haguessen tallat. Merino treu lo bras
per ell y obra la llèba; obra després lo balcó y entra
per ell. Ja en escena treu un fanalet sort de butxaca.*)

Tots son baix y es mòlt posibble
qu' ara s' posian á sopar.

La ocasió n' es favorable;
mentre ells están ocupats
la carta que me acrimina
podré buscar per qui dalt.

(*Proba de obrir la calaixera.*)

¡ Tancada ! ¡ Malehit siga...

No ; que está obert un calaix.

(*Trayent varias pessas de dintre.*)

Mocadors... fandillas... rés...

¡ Cá ! Per qui no la tindrà.

En algun de aquets calaixos

será, y tots estan tancats.

(*Baixant al prosceni.*)

(*Ab ironia.*) ¡ La sort que de xieh m' ajuda,
me ajuda també de gran!

¿ Y aixís tindrè de tornármén

deixatne per qui olvidat

testimoni tan patent

de ma conducta deslleal? (*Ab desespero.*)

Pot ser siga á l' altre cambra:

anemho prompte á mirar.

(*Entra segona porta esquerra.*)

ESCENA VIII.

MARIA.

(*Puja per la porta del fondo ab la llumanera encesa;
diu los primers versos com parlant ab los de baix y
després deixa la llumanera devant de la escaparata.*)

No triguéu gayre á tornar.

—¿ Qué dius ?—Bè.—Tanquéu la porta.

Tinch una angunia tant forta

que no m' deixa sossegar.

Fins que aquell hage sortit

ab febra estarè, impacienta;

cada instant que passa, aumenta

ma fatiga y mon neguit.

Si aquell á la nit no surt,

entrego sens remissió
la carta al governador.
Será lo caní mes curt.
¡Aquet torment horroròs
calméu junt ab ma grèu pena,
y hos prometo una novena
Verge Santa del Socòs!
Vos sabéu que ell ho ha volgut
la culpa no será meva.
Sa negra trahició m' relleva
del pecat de ingràtitut.
Ha estat mon amor, mon bè,
fòra encara mon germá,
mes si aquí s' troba demá
juro que l' denunciarè.
(Maria ha dit la antecedent relació mitj invo-
cant á la Verge, sense adonarse de Merino que
ha sortit á la meytat y escolta dret en lo llindar
de la porta hont havia entrát.)

ESCENA IX.

MARIA MERINO.

- MER. Pot ser no pugas cumplir...
MAR. ¡ Ah ! *(Esglayada.)*
MER. *(Continuant.)* Ton intent generòs.
MAR. *(Cayent agenollada devant la imatge de la*
Verge.)
¡ Verge Santa del Socòs !
MER. *(Ab ironía.)* Vés, demánali de mi
¿qué n' farás? *(Ab despreci.)* ¡Donas...! ¡Sabéu
sembrarne l' mal á mans plenas,
y al comensar vostres penas
ni soportarlas podéu ! *(Pauseta.)*
Alsa l' cap y ab mi t' iguala:
tu t' has buscát eixa sort;
sí á la fi hi trobas la mort,
ab valor la vida êxhala:
y si l' dolor te afligeix,

pensa y lo despit allunya,
que es ton bras qui l'ferro empunya,
jo, sols la arma que fereix.

MAR. ¡ Assombrada quedo á fè !
¿ De ta vil trahiciò fas gala... ?
Qui tal cinisme acabala,
no pot igualarse ab ré.
¿ Qué buscas aquí malvát ?
¿ Y haurás entrát pe' l' balcò...
Digne entrada de traydor.
Ja l' respecte s' ha acabat.
¿ Qué buscas ?

MER. Ja ho sabs.

MAR. (*Ab sentiment.*) ¡ Ja ho sè !

MER. Maria, fugim.

MAR. (*Ab feresa y dignitat.*) ¡ Aparta !

MER. Doncas entrègam la carta.

MAR. Al botxí te entregaré:
que quant trobo un escursò,
y per tal te tinch á tú,
abans no píqui á ningú,
l' aixafó sense cap por.
Y aixís veste preparant
puig ton orgull me provoca...
(*Obra lo balcò per cridar; Merino que l' hi veu
la acció corre al bressol, pren la Roser en brassos
y diu amenassantla.*)

MER. Si un sol crit surt de ta boca,
mato la Rosè' al instant.

MAR. ¡ Ah ! (*Aterrada.*)

MER. Pás.

MAR. (*Retirantse.*) ¡ Malvat ! (*Veu reconcentrada.*)

MER. (*Ab imperi deixant la Roser.*) Baixa á obri.

MAR. (*Tremolant.*) No tinch clan: surt pe' l' balcò.

MER. Si cridas... (*Amenassant*)

MAR. No tingas por.

MER. Ara ja m' coneixas.

MAR. (*Ab reconcentració.*) Si.

*Merino desapareix per lo balcò després de apa-
gar lo llum per que no l' veigian de fóra.*

ESCENA X.

MARIA.

(Escollant atemorida.)

Ja s' allunya. De sos passos
sento l' ressó. ¡ Filla meva !

*(Corre al bressol quant creu estar segura de
que Merino es lluny.)*

Sols en tu ma vida estreba.

Si aquets amorosos llassos

la fatalitat trenquès,

la mort ab prechs demanára,

per que lo amor de una mare

sols pot comprendre qui ho es.

Mes lo temps passa ¡ay de mi!

y en Ramon no torna encara...

Si la Verge no ns' ampara

morirém solas aquí.

Aquesta idea m' desficia

y m' tè boija y trastornada.

¡Morir ma filla estimada!

¡Faltaria á Dèu justicia!

Cridarè... que vinga algú.

*(Fins ara ha estat aijupida al bressol acari-
ciant á sa filla y ara s' aixeca resolta.)*

Lo cap se m' obra. ¡Dèu meu!

(Cridant ab véu molt apagada.)

Ramon... Bernat... ¡Ay!... Mateu...

No m' sentirán... de segú.

¡Jesús, quin desassossego!

(S' agenolla.) Mateume... no m' queixarè:

mes ¡Senyor! per la Roser...

(Va perdent la véu.)

y per en Ramon vos prego.

(Cau desvanescuda.)

ESCENA XI.

MARIA desmayada, RAMON.

(Queda la escena un moment en silenci. Se ohuen lluny los crits dels centinellas. Al poch rato Ramon crida desde baix figurant entrar en la casa.)

REM.   Maria. *(Mes prop.)* Maria. *(Sortint.)* Es raro que ella no siga per qui.
           Haurá sortit á buscarme
           pe' l' vehinat. *(Recordant.)* No hi ha perill.
           Ara me n' recordo... ¡Cá!
           no pot pas haber sortit:
           si jo tenia la clau...
           ¡Dèu mèu! ¿que ha passat aquí?
           Ella fóra no hi pot esser...
           ¿A no ser que siga dins
           adormida... Vaig á veurerho
           y encendrè l' llum de camí.
           (Entra en la cambra de la esquerra.)

ESCENA XII.

MARIA, tornánt en sí; á poch RAMON.

¿Que ha passát? ¿Seria un somnit?
   ¡Filla meval! *(Corrent á veurer la Roser. Al trobarla sana diu ab molta expansió.)*
           ¡Encara viu!

Sent viva ma filla aymada
   mon cor s' espanseix un xich.
   Mes per qui se sent remor;
   ¿qui hi ha? *(Cobrint ab son cós los bressol.)*

RAM.   ¡Maria!

MAR.   *(Perdent lo tino altre vegada.)* ¡Botxins!
           (Ramon surt ab un cul de ciri encés á la mà, y

encen ab ell la llamanera.)

¿Ja veniu á assassinar-nos?

(Vegent entrar á Ramon sense concixer-lo.)

RAM. ¡Maria! ¿Y ara, que dius? *(Estranyát.)*

MAR. Matéume á mí...

RAM. Si sòch jó.

MAR. Mes de ma filla gentil
per Dèu respectéu la vida.

RAM. May l' habia vista aixís.
María, cobra la calma;
per Dèu dóna, torna en sí:
mira que soch jo qui t' parla,
en Ramon., lo tèu marit.

MAR. ¿En Ramon? *(Coneixent-lo.)* ¡Alabát siga
Dèu!

RAM. ¿Que hi há?

MAR. Vès; corra, fill
y entrega prompte la carta.
(Se la tréu del sé y l' hi dóna.)

RAM. ¿Y aqueixa carta, que diu?

MAR. Diu qu' ell s' ha venut la Vila.

RAM. ¿Que se l' ha venuda? ¿Qui?

MAR. En Merino.

RAM. ¿Ton company?

¿Ton germá cuant èrau xichs?

MAR. Mon germá, sí. Si no corras
tenim la vida en un fil.
Vol matarte: també á n'ella...

RAM. Recóbrat. *(Pensant que delira.)*

MAR. Si sè l' que m' dich.

Per que no he volgut ¡infame!
accedirne á sos desitjs,
ha jurat prendre venjansa
á tots nosaltres destruint.

RAM. Impossible es tal vilesa:
la carta vaig á llegir...

MAR. No podrás, per que es francés
aquest escrit malehit.

RAM. ¿Possible es, que qui vesteix
uniforme l' taqui aixís?

- MAR. De vegadas crostès d' or
adornan los pits mes vils.
Mès no tardis, los instants
son preciosos; fiquém dins
lo bressolet de la noya
y vèstèn tot de seguit.
- RAM. (*Agasant la mà de Maria y 'ab solemnitat.*)
Maria, si volguès Dèu
que jo aquesta nit morís;
sota l' pedris del portal,
per si acás me sobrevis,
trobarás dintre una gerra
cuanta riquesa tenim:
tot per ma filla y per tú,
unichs parents que jo tinch.
- MAR. (*Plorant.*) ¿Y si jo també moria,
qui se n' gaudiria, qui?
- RAM. Ho dirém á n' en Mateu;
y si acás los dos morim
ell cuidarà de la noya,
que ha estat sempre un bon amich.
(*Abrassantla.*) Adéu, Maria, me n' vaig,
que de angunia m' batrà l' pit
fins á veure' aquell malvat
escuarterat pe' ls' camins.
- MAR. ¿Quina hora déu esser?
- RAM. Prop
las déu.
- MAR. Espèrat un xich.
Ab en Bernat á las déu
s' han de veurer per eixir
en Merino de la Vila.
Si surt, paraula l' hi tinch
donada y la cumplirè,
de fer la carta á bossins.
En Bernat está esperantlo:
si quant torna no l' ha vist,
farém que porti la carta
á la Junta aquesta nit.
- RAM. Es ser massa delicada

ab un home que es tant vil.

MAR. A obrar bè, siga ab qui siga
sempre obligació hi tenim,
y Dèu ajuda á n' aquell
que no deix lo bon cami.

*(Tocan las déu al rellotje de la Vila, tornan á
ohirse las véus dels centinellas, Moment de
pausa. Ramon va á parlar.)*

Calla.

RAM. Las déu.

MAR. Las déu tocan.

Esperéms' no mes un xich
que en Bernat no trigará
si no troba aquell envil.

RAM. Com vulgas; mes no confihis
gaire, per que tindrà enginy
per burlarse d' en Bernat
y tirá' avant los seus fins.

MAR. Pot ser no. Pot ser lo aterri
la vilesa de son crim,
y de haberlo meditat
estiga repenedit.

RAM. Veurém. *(Ab desconfiansa.)*

MAR. *(Escoltant.)* Calla.

RAM. *(Alarmat.)* ¿Qué hi ha ?

MAR. Sembla

sento pe' 'l carrer trepitj.

¿ Si será en Bernat que torna...

RAM. *(Mirant pe' l' balcó)* No hi ha ningú. Quina nit
tan tranquila s' ha posát.

MAR. No mes lo soroll del riu
se sènt. *(Sens atendre á lo que diu Ramon.)*

RAM. Mira quina lluna.

MAR. Ja haurán emprés lo cami
cuant en Bernat no ha tornát.

RAM. *(Baixant al prosceni deixant lo balcó obert.)*

¡Dèu vulga que siga així!

MAR. Dèu may abandona als bons
cuant la fé ls' va sostenint.

La calma torna á mon cor;

ja la esperansa m' sonriu.
(Ab fervor cayent agenollada)
 ¡Gracias, Verge bondadosa:
 gracias daune al vostre fill !
(Se sent una canonada, Maria fa un gran xiscle)
 ¡Ah! *(Altre canonada.)* ¡Una altre!

RAM. Sòn de la Torre.

MAR. ¡Ay que ja ls' tenim aquí!

RAM. ¡Per Dèu l' han de pagar!

MAR. Cuyta.

fiquém la noya allí dins.
(Agafan lo bressol y l'fican á la cambra de la es-
querra; se sentèn tirs de fusill y molts crits en-
tre los que se distingeixan los de «Vive l'empe-
reur» y «Viva la independència.»

¡ Ay Ramon que ja se acostan !

¡ Ah Merino malehit !

RAM. Treu lo llum y ficat dintre :
 car ho pagarán. *(Continúan los crits.)*

MAR. ¡ Botxins !

A tothom deuen matar,
 á tothom.

RAM. *(Ab rabia.)* ¡ Ah !

MAR. ¿Sènts quins crits?

(Cops molt forts á la porta de baix.)

Ja truncan baix á la porta.

RAM. Maria, vèstèn de aquí.

MAR. Al teu costat vuy morirne.

RAM. ¿No véus que si ls' dos morim,
 la nostre pobre Roser
 queda sola ? Vès ; fugiu,
 ó amaguéus baix á la estable..

MAR. ¿ Y voldrias que fugis ?

No, Ramon, nò ; la Maria
 no abandona al seu marit :
 la bala que á tu t' fereixi
 primè' á mi tè de ferirm'.
 Morir junts será ma gloria :
 es mon deber.

(Los cops á la porta han continuat fins ara. En

aquet moment un grupo de soldats francesos pujà per la escala, figurant que han esbotzat la porta, y un altre grupo capitanejat per Merino entra per lo balcó. Al veurerlos Maria y Ramon donan un crit y abrassats los dos, entran dins la cambra: Merino fa una senyal imperiosa als francesos quant los diu Feriu, estos se precipitan en la cambra y al poch rato se sènt una descarga. Ab los tirs Merino queda un moment aterrat. Los francesos surten carregats de objectes; altres entran en lo cuarto de Bernat, que es la primera porta de la esquerra y també trehuen objectes; altres obran la escaparata y la calaixera y també prenen lo que hi ha. Veritable escena de pillatge. Haurán sortit ab atxas de vent y als pòchs moments comensa á sortir fum per las distintas portas. Després va creixent lo incendi segons marca la escena y á gust del Director.)

ESCENA XIII.

Dits, MERINO y soldats francesos.

RAM. y MAR. *(Al veurer los soldats.)* ¡ Ah !

MER. *(Als soldats.)* ¡ Feriu !

(Los soldados entran, Merino queda sol.)

La matarán... de segú.

Que la matin poch me fá:

així al menos no será

ni mèva ni de ningú.

(Ara se sent la descarga.)

¡ Ah! *(Aterrat. Pausa.)* Maria, ton botxí

ha estat qui mes te volia.

Dèu te perdoni, Maria,

lo molt que m' has fet sofrir.

Ta criminal falsetat

ha causat tot nostre mal:

m' ha fet á mí criminal

y á tú la mort t' ha causat.

(Ara la escena de pillatge. Merino continúa.)

Pot ser morta, trobarè

la pau que robat m' habias:

pot ser que al cap de molts dias

fins de tú m' olvidarè. *(Pausa)*

Mes ¡ay! que no t'è perdò

lo assassí ni n' pot trobá'...

Lo recort me agoviará

de ta mort y ma trahició.

Sort funesta que m' empenys

al mal desde ma infantesa,

la suficient fortaleza

per sufrir dònam al menys.

(Se sent lo toch de somaten, altres canonadas mes fondas, tirs de fusill y crits repetits de «Viva espanya» «Morin los gavaitxos» — Indicacions de que l' poble guanya.)

¿ Què es aixó ? Lo poble avansa.

Reculan los nostres... si.

Anémsen prompte de aquí:

ja he satisfet ma venjansa.

(Al anar per eixir se sent un plor dins de la cambra.)

Allá dins se sent trist plor :

sembla de una criatura...

Salvémla *(Al entrar dins la cambra retrocedeix horroritsat.)*

¡ Ah ! *(Pausa.)* ¡Verge pural

sa vista ha ferit mon cor.

La infamia de ma trahició

a mos ulls s' ha fet patent,

y acció tant negra y dolenta

de Dèu no troba perdò.

Ha vensut ma negra sort.

¡ Dèu castiga al delinquent !

¡Fugint del remordiment

aném á buscar la mort. *(Surt pe' l' balcó.)*

ESCENA XIV.

BERNAT (*Ab carrabina.*)

(*La escena un moment sola, lo incendi creixent.*)

¡ Deu meu ! ¿ Que haurá succehit ?
 Ramon... Maria... (*Cridant.*) ¿ Ahont serán ?
 (*Se dirigeix al cuarto y al entrar pega un crit.*)
 ¡ Ah ! ¡ Pobrets ! (*Plorant.*) Morts alli están...
 y abarrassats. (*Pausa.*) ¿ Qui m' haguès dit
 ¡ pobres amos ! que veuria
 la vostre mort, jo tant vell ?
 ¡ Deu meu, senyò' ! Aquet tropell
 m' aterra. ¡ Pobre Maria !
 no pensabas malament
 quant mostrabas tal temensa.
 ¿ Mes, qui redimoni s' pensa
 que siga l' mon tant dolent ?
 Jo n' tinch la culpa ; si jo
 á nit no m' haguès mogut,
 pot ser que hauria pogut
 salvarlos.—¿ Mes, que es aixó ?
 Ploran... la Roser será.
 ¡ Jo que l' habia olvidada !
 (*Entra dins y treu lo bressol rossagant. Comen-
 sa á surtir alguna flamarada, particularment
 per la porta del fondo.*)
 Vina pobre de Mitxada,
 que en Bernat te salvará.
 Lo fum la ofega ¡ pobreta !
 anémsen : sortim abiat...
 (*Pren la Roser en brassos y va á surtir pe' l'
 fondo.*)
 ¡ Ay ! que ja l' foch ha agafat
 tot lo baix y la escaleta.
 ¡ Dèu meu ! ¡ Dèu meu ! (*Deixa la Roser en lo
 bressol y surt al balcó á cridar.*) ¡ Asistencia !
 ¡ Foch ! ¡ Foch á can Ramonet !

(*Baixant al prosceni y agenollantse al costat del bressol.*)

¡ Senyor, per 'quest angelet
mostraunos vostre clemencia !

ESCENA XV.

BERNAT, MATEU.

MAT. (*Desde baix.*) Maria... ¿Ahont sòu?... Bernat.
Bernat. (*Sortint*)

BER. (*Sortint à rebre-lo.*) Mateu, Dèu te envia.

MAT. (*Preguntant.*) ¿ En Ramon y la Maria...?

BER. (*Bernat lo conduheix á la porta, senyalant sense dir rés.*)

MAT. (*Trayentse la gorra.*) ¡Dèu los hage perdonat!
(*Pausa.*)

¿ Y tu?

BER. (*Plorant.*) Jo no hi era.

MAT. ¿ Mes,
com dimoni no han fugit ?

BER. Per trahiciò haurán sucumbit.
Ja t' ho contarè després
y quasi no ho podrás creurer.
Ara lo que habem de fer
es salvarne á la Roser
si podém.

MAT. (*Prenent la noya del bressol.*) Probemho.

BER. (*Anant al balcó.*) A veurer.

Pe 'l balcó ja es imposible.
puig la porta de baix erema.

MAT. Per la escala hi ha que temer. (*Ananthi.*)
¡ Cá ! Tampoch.

BER. ¡ Será terrible
com damrats aquí morir !

MAT. No morirás ¡pobre filla !

BER. Si no fòs per la pubilla,
á fé m' deixaba rostir.

MAT. ¡ Un miracle, Dèu piadòs ;
lliuraunos de una mort certa !

Lo perill la fè desperta.

(*Ab molt fervor.*) ; Verge santa del Socòs,

nostre èxistència perilla:

si veniu en nostre ajuda,

à l' horfana desvalguda

jo adoptarè com á filla !

(*Després de pronunciada la antecedent invocació se desploma la escala y paret del fondo ab gran estrépit, deixant veurer altres cases que creman, y apagát, lo fòch de la casa ahont passu la acció.*)

BER. ; Ah, Mateu !

MAT. No tingas por (*Anant al fondo.*)

que la Verge ns' ha amparát,

puig lo incendi s' ha apagát

cayent la volta ab remòr. (*Cayent agenollat.*)

¡ Gracias, Verge soberana !

Ara à la Roser salvém

(*Señalant á la cambra hont figura haberhi los morts.*)

Y á donarlos tornarém

sepultura cristiana.

BER. Victimas de negra sórt,

dormiu en pau en la terra,

que en Bernat torna á la guerra

à venjar la vostre mort.

ACTE TERCER.

Casa d' en Mateu á Hostalrich.

Baixos de la casa. Sala blanca ab dos portas al fondo que donan al carrer. Altres dos portas á la esquerra, y á la dreta una finestra que figura la del pou, puig s'hi veu la curriola, la corda y la galleda enganxada ab la cadena. Entre las dos portas del fondo una pastera; eynas de pagés y fruits de la terra penjats convenientment. Cadiras blancas y taula de lo mateix.

ESCENA PRIMERA.

MATEU *sol.*

Bè tardan prou á venir.
Quina missa mes pesada.
Ara hi penso... ¡ Vathá nada !
Crech que avuy es Sant Magí.
(*Recordant.*) ¡ Just ! Dinou d' Agost. Hi haurá
sermò entre mitj del ofici...
Ara ja estich ab desfici.
Jo que me n' volia anar
to! xano xano á la plassa

à buscó' un mosso... Si espero,
avuy ja no podrè ferho
per que trigarán molt massa.
Y m' he de mudá' una mica
que es diumenge, y no se hont es
la roba, y no trobo res
quant busco, y m' mortifica
buscar res.

ESCENA II.

MATEU y PAU *que surt ab unas alforjas al coll.*

- PAU. ¡ Ave Maria !
MAT. Endevant. ¿ Qué vols minyò ?
PAU. ¿ Voléu llogá' un baylet ?
MAT. (*Ronsejant.*) No...
si de tu res ne faria.
PAU. Probeuho, y si acás no feya
me podriau despatxar.
MAT. No; no m' vuy embolicar.
PAU. Bè, mare de Dèu, jo ho deya.
MAT. ¿ Y ja fòras ben valent
per batrer, cavá' y fer feyna?
PAU. Miréus; jo may deixo l' eyna
de la má y sempre content
tot quant me mánan faig prompte:
fins sè manejar la reya.
MAT. Aixó ho faig jo.
PAU. Bè; jo ho deya.
MAT. Haurias de ferte compte
que aqui menjém arreglat
y que tothom menja á taula.
Ara si feyas lo maula
acabariam abiat.
PAU. Lloguéume, y vos asseguro
que no hos ne penediréu.
MAT. ¿ Quant vols guanyá' ?
PAU. ¿ Me daréu

sis pessetas ?

MAT. ¡ Cá, no !

PAU. ¿ Un duro ?

MAT. Tampoch: si ets tant jove...

PAU. ¿ Y bè,

mentres vos fassa la feyna...

MAT. Si manegessis bè l'eyna...

PAU. Prou, que la manejarè.

MAT. ¿ Ja serás ben bon minyò ?

PAU. May me barallo ab ningú.

MAT. Si ho feyas, pobre de tú.

¿ Y d'hont ets ?

PAU. De Sanpedòr.

Quant éram á casa, feya

jo sol la feyna de dos,

y aquí, si acás voléu vos...

MAT. Tampoch vuy tant.

PAU. Bè; jo ho deya.

MAT. Ja has dit aixó tres vegadas

y sempre l' mateix fa fastich.

PAU. Que hos dirè jo; sembla un castich

y sempre ho tinch...

(Asenyalant la punta de la llengua.)

MAT. Sòn rucadas

que te n' has de desvesar.

Jo, també eom tu, tenia

un viciot, una manía;

y aixís que vaig comensar

á coneixer que la gent

se n' burlaba, avergonyit

de haberho tant repetit

me n' vaig desvesa' al moment.

PAU. Bè; per xó no s' fa cap mal.

MAT. No s' fa cap mal ni cap bè:

mes luego la gent te tè...

PAU. ¿ Per tonto ?

MAT. Per animal.

PAU. ¡ Bè ! que no m' voléu llogar ?

MAT. Quèdat si has de fer bondat.

PAU. Aixó ray.

- MAT.   ¿Ja has esmorsát?
- PAU.   He fet beguda.
- MAT.   *(Senyalant á la pastera.)* Pren pá,
y allí sobre hi ha l' porró;   *(Per la taula.)*
abiát dinarém.
- PAU.   Bè, bè.
- MAT.   Trenca. *(Vegent que Pau busca la ganiveta.)*
- PAU.   *(Trencant.)* Bona cara tè.   *(Mentjantne.)*
¡Tira peixét!
- MAT.   Dèu n' hi dò.
- PAU.   *(Prenent lo porró.)* ¿Y l' ví, que també l' culliu?
- MAT.   Tambè n' fèm un xich.
- PAU.   *(Després de haber vegut.)* M' agrada.
Y enguany ni haurá bona anyada.
- MAT.   Si no apedrega.
- PAU.   ¿Teniu
forsa terra?
- MAT.   Una xiqueta:
ja la veurás si no t' mous.
- PAU.   ¡Ah! Tambè se junyí bous,
y conduhils' á la carreta.

ESCENA III.

Dits y CLARA per la esquerra del fondo, ab mantellina blanca.

- CLA.   Bon dia. ¿Que has prés baylét?
- MAT.   Sí: ¿que t' sembla?
- CLA.   Jovenot.
- PAU.   Dèu ser la mestressa...
- MAT.   Sí.
- CLA.   ¿Ja serás ben bón minyò?
- PAU.   Aixó ray.
- CLA.   ¿Ja estimarás
á la maynadeta?
- PAU.   Prou.
- MAT.   ¿Ahont són?
- CLA.   Ja no cal dirho;

sòn ab en Bernat al hort.

MAT. Aquell de tant que ls' estima,
un dia ns' darà un trastorn.
Ja vindrán tots plens de fruyta...

CLA. Home, bè: no tingas pòr:
que hi vingan.

MAT. Los farà mal.

PAU. En sènt petits proba tòt.

CLA. (A Mateu.) ¿Que ja t' has mudat camisa?

MAT. ¿Que ja me n' has trèt?

CLA. Es mòlt
que no te n' sápigas prendre.

MAT. Si ni tampoch sè ahont sòn
las camisas ni las calsas.

CLA. Al armari del recò
tens la roba.

MAT. Me amohino
cuant tinch de buscar.

CLA. ¡Bajoch!

MAT. Aném pe' l' dinar: després
ja m' mudarè.

CLA. Si es dejorn.

MAT. Bè; vuy dir qu' habent dinat,
me posarè l' vestit nou.

PAU. ¿Que volèu que hos fassa rés?

MAT. No

PAU. ¿Y vos, mestressa?

CLA. Tampoch.

PAU. Donchs m' arribarè á la plassa
á comprá' un parell d' esclòps
y de cami anirè á missa.

Miréus; aquí os deixo això, (Las alforjas.)
després ja ho portarè al jás.

MAT. Deixaho aquí en un recò.

PAU. Valge; fins á la tornada.

CLA. ¿Ja hi sabràs trobar?

PAU. Prou, prou.

(Surt per la dreta del fondo.)

ESCENA IV.

MATEU, CLARA.

CLA. Sembla que t'è voluntat.

MAT. Bè ho sembla, mes es tontót.

CLA. ¿Com se diu?

MAT. Noya, no ho sè;

ni l' hi he preguntát tant sols.

CLA. ¿Cuant l' hi dónas?

MAT. Cinch pessetas.

CLA. Bè, ja está bè.

MAT. ¡Tens rahò!

CLA. ¡Ah! parlant d' una altre cosa ;
¿sabs que á nit m' he entristit mòlt?

MAT. Y aixó, per qué?

CLA. Ja veurás.

Serían sobre las dos,
poch mes ó menos, cuant sento
que la Rosè" ab gran dolor
suspiraba a pesarada
sens poguerne torná' l' plor.
Pensant que no estès malalta,
á terra salto d' un bòt;
encench llum á las palpentas;
me càlso ls' espardanyots
y me n' vaig cap al seu cuarto:
tu dormías ab uns rònchs...
Arribo allí y me la trobo
ab un desconsol furiòs;
mitj aixecada del llit,
acurrucada de pòr,
los ulls oberts y no m' veyá...
y ab un crit esgarriòs.
Al principi m' he espantát...
m' ha agafát un tremolor...
mès luego ja he vist lo qu' era;
era que somniaba fort.

Al moment l' he despertada;
 ppobreta! quin desconsol
 tenia... ¿ Y sabs que somiaba?...
 que un soldat había mort
 á sa mare.

MAT. ¡ Que es estrany !

CLA. ¡ Vejas quin somnit ! no pots
 creurer com m' ha trastornát.

MAT. ¿ Y no l' hi has contát may...

CLA. No.

MAT. ¿ Donchs d' hont haurá trèt...

CLA. No sè.

MAT. Hi han somnits mes estranyots.

CLA. Y diu que portaba barba.

MAT. ¿ Barba ? ¿ Qui ?

CLA. Aquell soldadot.

MAT. Bè, són somnits ; no fèn' cas.

CLA. No creurias quin trastorn
 m' ha donát : á la memoria
 m' ha portát la trista mort
 de sos pares, y pensanhi
 ja no he pogut trobá' l' són.

MAT. ¡ Pobres !

CLA. Nou anys farà abiát.

MAT. Vuit y mitj.

CLA. Bèn prop de nou.

MAT. Vuit ne vá fè pe' l' febrer,
 y ara tot just sòm agost.

ESCENA V.

*Dits, MELCIÒ y ROSER que surtan corrents per la esquer-
 ra del fondo.*

MEL. Pare, teniu una pruna
 y una poma. (A Clara.) A vos, també.

CLA. Ara veurém la Roser.

MEL. (A Roser.) ¿ Que també ls' ne darás una ?

ROS. Jo dugas á cada hù ;
 teniu.

CLA. (A Meleio.) ¿ No ho véus ?
 MEL. (A sa mare.) Un petò. (L' hi fa.)
 ¿ Oh ! també n' tè mes.
 ROS. Per xó
 los ne dono mes que tú.

ESCENA VI.

(Dits y BERNAT per la esquerra del fondo ab un cova
 gran ple de fruyta al cap.)

MAT. (A Bernat.) Ja als carregát de fruyta
 y no ho vuy, que ls' pot fer mal.
 BER. Ja es madura.
 MAT. Tant se val,
 no ho vuy.
 BER. Bè, home, bè : cuyta,
 prenme l' cova, que m' aixafa.
 (Mateu pren lo cova y lo deixa a terra.)
 ¡ Uf ! ¡ Vatúa, estich cansát !
 MAT. ¡ Ja t' fas vell, pobre Bernat !
 CLA. Vuitanta vuit. (Rient
 BER. (Enfadát agafant lo cova per una nansa.)
 Cuyta, agafa
 que l' posarém aquí dalt.
 CLA. Fugiu si ja no podé u. (Volquent pendrer lo
 cova ; Bernat l' hi dona una mirada y ella per
 no ferlho enfadar mes l' hi diu.)
 Vatge ; no vuy que hos cansén.
 BER. Vuy pujarlhi, tant se val.
 (Entre ls' dos posan lo cova sobre la pastera.)
 MEL. (A Roser.) ¿ Que juguém á cou dinar ?
 ROS. No n' tinch ganas.
 MEL. Vatge, si.
 ¿ Que estás enfadada ab mí ?
 ROS. ¿ Bernat, vols veni' á jugar ?
 MEL. ¿ Qué no m' hi vols ? (Mitj trist y picát.)
 ROS. Si, tòts tres.
 Bernat, vina.
 BER. Ja vinch, dóna.

- MEL. ¿Que no m' estimas ?
 ROS. (*Ju enfadada.*) ¡ Ay bona
 nina ! Si. (*Cridant.*)
 BER. (*Acostantshi.*) ¿ Que teniu ?
 ROS. Rés;
 aquest que sempre voldria
 que tant sols ab ell m' estès,
 y si dich ró' á ningú mes,
 ja fá l' bôt.
 (*Bernat los posa en pau y acaba jugant ab ells
 durant la escena següent.*)

ESCENA VII.

Dits, BADÒ per la dreta del fondo.

- BAD. Ave Maria.
 MAT. Hola Badò.
 BAD. Dèu vos guard.
 Diu lo batlle que vinguéu
 que ja enllestiréu arréu.
 MAT. ¿ Que no pot sè' un xich mes tard ?
 BAD. Hi ha un pobre home foraster
 que crech que hos demana.
 MAT. ¿ A mi ?
 BAD. Aixís l' hi hé sentit á dir.
 MAT. ¿ Qui dimoni podrà ser... ?
 BAD. Crech que es cosa mòlt precisa.
 MAT. Espereuvos un moment
 que vaig á vestim' corrent.
 Clara dom' una camisa.
 (*Surtan per la segona porta esquerra.*)

ESCENA VIII.

Dits menos CLARA y MATEU.

- BAD. ¿ Que tal, Bernat, com vos vá ?
 BER. Per ara d' alló millò.
 BAD. Me n' alegro,
 BER. ¿ Y tu, Badò ?
 BAD. Mòlt millor podria anar.

- BER. ¿ Bè fas de nunci ?
 BAD. Tambè.
 BER. ¿ Donchs ja t' déus guanyar la vida
 ab la vara, alguna crida,
 y á mes lo fer de carter ?
 BAD. Aném passant y couchènt;
 per ara no n' puch dir mal.
 BER. Que guanyas un dineral
 diuhen.
 BAD. Deixéu di' á la gent.
 ROS. ¿ Oy, qu' agafeu los dolents ? (A Badò.)
 BAD. Y que ls' fico á la presò.
 ROS. Donchs agaféu en Melciò.
 MEL. Mel. A la Roser.
 BAD. Contents
 vaig á deixarvos.
 BER. (*Coneixentli la intenció y rient.*) ¿ Qui sab ?
 BAD. Vos agafaré á tots dos.
 MEL. ¿ Cá, noy ! Agaféus á vos :
 mes á nosaltres, á cap.
 BAD. ¿ Donchs no voléu anar presos ?
 BER. Ja tindrán enteniment.
 MEL. Vos, qu' agaféu á la gent,
 ¿ qu' agafábau als francesos
 quant en Bernat los mataba ?
 BAD. Alguns n' habia agafát.
 ROS. ¿ Y que ls' féyau ?
 BAD. En Bernat
 te dirá com los tractaba.
 MEL. May n' he vist cap de francés.
 BER. Ni l' vulgas veurer pintát.
 MEL. De pintats ja n' he comprát:
 per un cuarto n' dònan tres
 á casa de la Esperansa.
 BAD. Prou cars són.
 BER. ¿ Tres y no mès...
 per un quarto si poguès
 daria tota la fransa.
 ROS. ¿ Oy que ls' tens mòlta malicia
 per que han sigut tant dolents. ?
 BER. Oy.

ESCENA IX.

Dits y MATEU per la segona porta esquerra.

MAT.   Vatge, Badò, aquí m' tens
per' na' á veurer la justícia.

MEL.   ¿ Que no tornaréu abiat ?

MAT.   Al moment torno á sè' aquí.

MEL.   ¿ Que juguém nosaltres ?

ROS.   (*Disgustada.*)   Si.

MAT.   Tenlos ben compte, Bernat.
              (*Surtan fondo dreta.*)

ESCENA X.

Dits menos MATEU y BADÒ.

MEL.   ¿ Vatge, juguém ?

ROS.   No n' tinc gana.

MEL.   ¿ Donchs que tens ?

ROS.   Estich mòlt trista.

BER.   (*Ab ansia.*) ¿ Que no t' trobas bè ? ¿ que t' fá
mal alguna cosa ?... Digas.

MEL.   Jo t' ho dirè lo que tè ;
              gayre bè no es res.

BER.   Esplicat.

MEL.   Aquesta nit ha somniat
              á sa mare.

ROS.   (*Ab mólt pesar.*) ¡ Mare mia !

MEL.   Ella li feya petons,
              y vés, encara era viva ;
              y vet aquí que un soldat
              agafa una carrabina ;
              patapum, l' hi clava un tiro
              y la mata de seguida.
              ¿ Vés per que plora ?... ¿ Oy, Bernat,
              que se somnian mentidas ?

BER.   Los somnits ho són pla tots.
              Vatge Roser, tranquilisat ;

aixó no es rés.

Ros. (*Recordant lo somni.*) Jo m' estabà
agafada á las fandillas
de la mare, y aquell home
tot era mira que mira,
y jo no l' hi veyá ls' ulls
per que no sè si n' tenia ;
y l' hi creixia la barba
y las unglas l' hi creixian.
La mare, morta, cridaba
¡ perdò per la meva filla !
y aquell home també deya...
¡ No hi ha perdò pe' l' meu crímen !
y ell fugia com un llamp,
y nosaltres lo seguíam,
y per mes que s' tapès de ulls
may nos perdía de vista.
La mare sempre cridant,
èll los seus crits repetintne,
y jo mitj morta de por
torná l' plor ja no podia,
quant m' ha despertát ta mare
fentme amorosas caricias.
De llavors ensá, que estich
auguniosa y afligida,
y no faig mes que resá
per la mare que al cel siga.

MEL. (*A Ros*) Vatge, no ploris. (*A Ber. que plora*) ¿ Y, tu
tambè fas lo plora micás ?

Ros. Me n' vaig á dalt.

MEL. ¿ Que hi farás ?
(*Roser arronsa las espatllas ab tristesa.*)
Jo també vuy venir.

Ros. Vina
si vols.

MEL. Escolta, Roser;
jo no vuy que estigas trista,
per que quant te veig aixís
jo no puch tení' alegría.
Aném á trobar la mare,

ja sabs que també t' estima:
y pot sè' ab bonas paraulas
te aconsolará una mica.
(*Surtan porta segona esquerra.*)

ESCENA XI.

BERNAT.

¡ Dimontri de bordegassos !
de debó m' han fet plorar :
y que no es broma ; son llágrimas.
(*Aixugántselas ab lo mocador.*)
¿ Vés quin somnit mes estrany...
que mataban á sa mare...
A fé, fé, m' ha traspostát.
¡ Pobres amos ! ¡ Pobres amos !
Si m' veyéu desde alli dalt,
crech debéu estar contents
de lo que ha fet en Bernat.
Per venjar lá vostra mort
he degollat tants gavaitxs,
que si la sanch s' ajuntaba,
prou faria un riu de sanch.
Lo que sols me dòna pena,
es no haber sapigut may
aquell infame y traidor
ahont ha anát á parar.
Sabén que per descobrirho
may los passos he estalviát.
Ara , no obstant y ser vell,
si sapiguès ahont trobal' ,
al fi del mon aniria
per puguérmén revenjar.

ESCENA XII

BERNAT y PAU per la dreta del fondo.

PAU. Aquí m' teniu.

- BER. (*Sorprés.*) ¡ Ah! (*Refentse.*) ¿ Y qui ets tú ?
 PAU. En Pau. ¿ Que no me coneixeu ?
 Teniu rahò que no hi èrau.
 BER. ¿ Bè, que vols ? Vatge, acabém.
 PAU. ¿ Que sòu l' avi ?
 BER. Sò l' que sò.
 Sembla qu' ets mòlt batxillier
 y aixó es lleig. Cuita, ¿ que vols ?
 PAU. Jo per ara no vuy res.
 BER. Aixó si que es poca cosa:
 donchs vatge; vèsten ja ho tèns.
 Semblas un estaquirot.
 PAU. ¿ Ay, ay, per que m' despatxéu ?
 BER. Ara si que m' farás riurer....
 ¿ per que t' despatxo ?
 PAU. Jo crech
 que no he fèt pas rés de mal.
 BER. Ni rés de mal ni de bè.
 PAU. Ja ho veuréu com farè proba
 si m' teniu.
 BER. ¡ Yra de bet !
 me farás perdre' l' judici.
 ¿ Y quina proba has de fer ?
 Jo crech que t' has tornát boig.
 A veure'. ¿ Aquí, per que hi vèns ?
 PAU. ¿ Per que hi vinch ?
 BER. Si; ¿ que demanas ?
 PAU. ¿ No m' héu llogát per baylet ?
 BER. ¿ Que t' he llogát... jo ?
 PAU. No; l' amo.
 BER. ¿ L' amo t' ha llogat ?
 PAU. A fé.
 BER. No pot esser; no pot esser.
 PAU. Vos dich que si.
 BER. Donchs no ho crech.
 PAU. Cridéu á l' amo y que ho diga.
 BER. (*Plorós.*) Y donchs de mi que n' farém ?
 PAU. ¿ Que també sòu mosso, vos ?
 BER. (*Sense escoltar lo que l' hi diu en Pau.*)
 No puch entendre lo intent

que deu. Despatxarme, fòra
crüel. Vatge, no pot ser.
Las entranyas tant de perru
may ha tingut en Mateu.
Clara... (*Cridant.*) Baixa de seguida.

PAU. No sè com vos ho prenèu.

BER. Vuy sortir d' aquesta angunia;
vuy sabé' abiat aixó l' qu' es.

ESCENA XIII.

BERNAT, PAU y CLARA *que baixa de dalt.*

CLA. ¿ Que m' cridèu, Bernat ?

BER. (*Agafant á Clara per la mà y ab molta agitació
durant tota la escena.*) Si, vina,
¿ Sabs que en Mateu hage prés
cap mosso ?

CLA. Si; aquet minyò.

BER. (*Ab gran sentiment.*)
¿ Es á dir donchs qu' era cert ?

PAU. Ja hos ho deya.

CLA. (*Estranyada.*) ¿ Qué teniu ?

BER. ¿ Y de mi que n' volèu fer ?
¿ Que per ventura hos faig nosa ?
¿ Que hos pensèu que encar' que vell
no puch cumplir lo jornal
com lo jornalier mes ferm ?
¡ Ah, vellesa malchida !

¿ Quant créuhen que un no serveix
per que es vell, una puntada
de péu per tot pago reb !

CLA. (*Ab molta estranyesa y renyantlho.*)

¿ Y ara; que es aixó, Bernat ?

¿ Teniu compte com parlèu !

Vaya unas paraulas ! ¡ Bó !
Sabèu que aqui hos estimém,
y si en Mateu vos sentia
s' enfadaria per cert.

BER. ¿ Per qué ha pres aquet minyó ?

CLA. L' ha pres per que l' hi convè;
per ajuda.

BER. No calia;
aixó es un menja pa mes.

PAU. Donchs creguéu que se guanyármel.

BER. ¿ Qu' has de guanyar...

PAU. Prou.

BER. Beneit ?

PAU. Mes que vos.

BER. (*Ab despreci.*) Mocòs.

CLA. (*Renyantlho.*) ¡ Bernat !

BER. Ahont va aquet ximple.

PAU. Mal vell.

BER. (*Amenassantlho.*)

Si t' arrio un cop de puny...

CLA. ¿ Y ara ? (*Posantse entre mitj.*)

PAU. Toquéume. (*Posantse en defensa.*)

CLA. (*A tots dos ab veu imperiosa.*) Callém.

(*A Bernat.*) Vés en Mateu quant ho sápigas...

Héu de tení' enteniment.

¿ No veyéu que cada dia
la feyna va creixent mes,
y que no hi donéu abast
treballant vos y en Mateu ?

Home, fòra viva llástima
que quedessin los camps erms.

La terra es mòlt bona mare
pe' l' fill que la cuyda ab zel;
mes per 'quell que la descuyda,
en madrastra s' converteix.

Si entre vos y ell no podiau,
just es que s' prenga un tercer.

ESCENA XIV.

BERNAT, CLARA, PAU, y MATEU. *Entrant pe' l'*
fondo, dreta.

MAT. Clara, vinch tot trastornát.

¿ Sabs qui m' demanaba ?

CLA.   ¿ Qui ?

MAT. Gayre bè no ho goso dir.
En Merino.

BER. ¿ Aquell malvat ?

(Moment de pausa produït per la admiració que ha causat la notícia. Pau aprofitant-se de ella se encara ab Mateu sentli la pregunta.)

PAU. ¿Oy que m' héu prés per baillet ?

CLA. Hont surt ara aquet mussol.

PAU. Es per que l'avi no ho vol
creurer.

Mat. Si. (Com indicantlhi « surt del devant.»)

PAU. ¿Veyéu ? (*Ab satisfaccio á Bernat.*)

CLA. (*Dantlhi una espenta.*) Ximplet.

BER. (*Que durant això ha anat a agafar un picot.*)

¿Hont l' has deixát? Cuita, digas.

MAT. ¡ Bernat ! ¿ Que projectas fer ?

BER. Quant torni t' ho contarè.

MAT. No sortirás (*Posantse devant de la porta.*)

BER. Si m' hi obligas,
fins te faltarè al respecte.
Dèixam sortir.

Mat. No hi ha pas.

BER. Mateu... mira lo que fas;
no m' tingas aquí subjecte
ó bè no respong de mí.

(Va exdltantse per graus fins que acaba est ultim vers ab lo picot aixecát volguent ab ell ferir á Mateu. Clara ab un crit esgarriós se llensa al mitj de los dos: Mateu la aparta y ab molta calma diu lo vers á Bernat creuantse de brassos. Pau está atemorit.)

CLA. i Bernat !!

MAT. Fuig. Fareix si gosas.

BER. ; Ah ! (*Confés abaissant le picot.*)

MAT. ; Bernat! (*Renyantlho ab reconcentració.*)

Ber.   ¿Per que te oposas
al meu intent?

Mat. Per que si.

BER. Deixa l' pas libre, Mateu. (*Ab forsa.*)

MAT. Mata la teva esperança:
no somniyis cap venjansa
per que ja l' ha presa Deu.
Dèu sòn crim ha castigat
com crim tal ho mereixia:
ja sols podràs avuy dia
acatar sa voluntat.

(*Ab molta solemnitat.*)

Y cuant aqueixa demostra
Dèu, de un modo tant palpable,
qui no siga un miserable,
l' acata, y ante ella s' postra.

(*Moment de pausa: quedan tots pensatius.*)

PAU. (*ap.*) ¡ Caratsos l' amo cuant sab !
Se esplica com un rector.

Mira á ne ls' ulls de furò
com l' hi ha fet abaixá l' cap.

MAT. ¿ Créus que si jo no hagès vist
sòn cástich, ab evidència,
tornaria á ta presència
de sa vida desprovist ?
No, Bernat, no: desitjaba
revenjarme del crim sèu,
mes hònt veig la ma de Deu,
alli mon rencor s' acaba.

CLA. ¿ Y que t' ha dit ?

MAT. Son perdò
ab instancia reclamaba.

BER. ¿ Y l' has perdonat ? (*Ab estranyesa.*)

MAT. No estava

per tornarli cap rahò.
Alli l' he deixat confòs,
brut, de miseria cobert,
per que lo que haurá sofert,
tè de ser mol horroròs.

CLA. Ja l' castigará ¿ oy, Mateu ?
la justícia sens malícia.

MAT. ¿ Justícia...? No hi ha justícia
con la justícia de Deu.
Tot llansantlo á la indigència
fins la llum fèu l' hi manquès,

per que són crim contemplés,
ab los ulls de sa consciencia.

TOTS. ¡ Ah! (*Quedan un moment aterrats. Pau aprofita la ocasió per anarsen sense ser vist.*)

PAU. Fins á mi m' ha fet plorar.

Vés á mi que se me n' dóna...

Tornaré d' aquí una estona

á veurer si hém de dinar. (*Surt pe' l' fondo.*)

ESCENA XV.

CLARA, MATEU, BERNAT.

CLA. ¿ Y que l' tènen prés alli ?

MAT. Ni l' han conegut sisquera.

CLA. ¿ Y tu no ls' has dit qui era ?

MAT. No.

BER. Mal fet.

MAT. No ha de sofrir
mes cástich del que sofreix.

BER. Mes...

MAT. ¿ Qué ?

BER. La lley...

MAT. Es en vá.

CLA. Jo...

MAT. Ningú l' denunciará.

Així ho mano.

BER. Tu mateix.

CLA. ¿ Que vols que t' diga ? Sò dóna
y no penso com tu pensas.

MAT. Lo perdonar las ofensas,
Clara, es una acció tant bona,
que fruyts saborosos eria.

No guardis tant lo rencor;

Cristo parlaba ab amor
al sayò que l' escupia.

BER. ¿ Com la vida passarè
si perdo fins la esperansa
de poguer pendrer venjansa ?

MAT. Estimant á la Roser.

Creume á mi, Bernat, olvida
totas las malas passions,
y encar tendres il-lusions
sembrarán de flors ta vida.

ESCENA XVI.

(*Los precedents y MERINO conduhit per BADÒ, fondo dreta.*)

BAD. Miréus, Mateu, ha volgut
que lo accompanyès aquí.
Jo ja dech estar llest.

MAT. Si.

BAD. Donchs adeu siau y salut.
(*Badò se n' vá fondo dreta*)

ESCENA XVII.

MERINO, CLARA, MATEU, BERNAT.

(*En lo moment que entra Merino, tots quedan confosos. Hi ha una pauseta. La col·locació comensant per la dreta será Clara, Merino, Mateu, y Bernat.—Merino ve molt pobre ab la barba crescuda y desgrenyada.*)

MAT. ¿Que buscas desventurat ?

MER. Una paraula que m' falta.

BER. Encara te atreviment
de trepitjá' aquesta casa.
Surt de aquí, si no... (*Amenasantlo.*)

MAT. ¡ Bernat.
respecta al menys sa desgracia !
Es á casa, y sent aquí
es sa persona sagrada.

MER. No, Mateu, deixal estar,
es mol justa aquesta rabia:
deixal que m' mati... mes ans
donéume l' perdò que m' manca;

pot sè' l' de Deu obtindria
si lo vostre no m' negábau.

CLA. A quin estat t' ha reduhit
ta conducta. *(Ab llàstima.)*

MER. *(Joyós al sentir sa veu. ¡ Clara ! ¡ Clara !*

De que tu m' perdonarás
sento una dolça esperansa,
quant sabrás lo que he patit
per purgar ma negra falta.
Escolta mos sufriments;
escoltéu també vosaltres,
que l' càstich que Deu m' ha dat
pot servi' á tòts de ensenyansa.

Desde aquell moment fatal
que vaig meditar la trama;
lo recel, la pòr, l' angunia,
ni un sol instant me deixaban:
avisos anticipats
del càstich que m' esperaba,
y que jo vaig desconèixer.
Impulsat per la mes baixa
de las passions, mon projecte
¡ insensat ! vaig posá' en planta;
mes; ¡ ay ! lo remordiment
sempre ab lo crim s' entrellassa.

MAT. ¡ Justicia de Deu !

CLA. ¡ Pobret !

MER. Apenas fòu consumada
ma trahició, desesperat
buscaba la mort ab ansia,
quant se presentá á ma vista
una casa que cremaba,
y sèns vacil-lá' un moment
vaig tirarme entre las flamas.

BER. y MAT. ¡ Ah !

CLA. ¡ Pobret !

MER. Dèu no volgué
que tan prompte expiès ma falta.
Un francés me reculli,
y mitj mort de las cremadas

entre un convoy de ferits
me transportaren á Fransa.
Alli en un cul d'hospital
vaig sofrir penas amargas,
los quatre anys que va durar
la curaciò de mas llagas,
Y pér que fòs mes terrible
lo càstich que Dèu me daba,
quedi privat de la vista ;
mes ab la vista del ánima
tenia sempre al devant,
estretament abrassadas,
las dos victimas que fèu
ma passiò desenfrenada.
Al fi curat, mès ¡ay! cego,
vaig sortir de aquella casa.
Si mòlt havia sofert,
nous sofriments m' esperaban:
que per castigar lo crim
la mà de Dèu may se cansa.
Sabia la gent del poble
la causa de ma desgracia
y tothom de mi fugia...
tant ma trahiciò ls' repugnaba.
De allí vaig tenir que anármen
en busca de una comarca
hon mon crim no fòs sabut...
y may he pogut trobarla.
Cuatre anys mès he divagát
mendigant en terra estranya
un tròs de pá, que ab fredor
de vegadas algú m' daba,
y jo portaba á la boca
regat ab bullentas llágrimas.
(Plora.)
MAT. ¡Desdítzat... cuant ha patit !
CLA. ¡Jo l' perdono ab tota l' ánima!
MER. Al fi coneix que l' Senyor
s' ha apiadát de ma desgracia,
pus que m' ha inspirát la idea,
coneixent ma mort cercana,

de venirvos á implorar,
y os imploro ab vivas ánsias,
que no m' neguéu compassius
lo perdò que sento m' manca.
(*Cayent agenollat y ab ven plorosa.*)
¡Perdoneume! Perdoneume
y os besarè las patxadas.

CLA. (*No poguent refrenar son sentiment.*)
Si, Merino; jo t' perdono,
y de tot cor.

MER. (*Ab fervor, besantlli la ma.* Gracias, Clara.

MAT. Jo també... y aixis Deu vulga
perdonarte.

MER. (*Besantlli la mà.*) Mateu gracias.
(*Després de una pausa.*)

¿Y tu Bernat, no m' perdonas?

¿Tan cruel ets?

BER. (*Passant al costat seu y aixecantlo.*)

Vaigin al diastra

junt ab mon resentiment

mas ideas de venjansa.

Tambè t' perdono Merino...

MER. ¡ Ah ! (*Ab regoneixement.*)

MAT. ¡ Bè. (*Ab satisfacció.*)

CLA. ¡ Bè ! (*Lo mateix.*)

BER. Per que m' fas llástima.

Mes, vés de morirte abiát,

y axi m' privarás las ganas

que m' poden vení' algun dia

de faltarte á la paraula.

MER. (*Ab efusió*) ¡Gracias, Redemptor del mon.

Gracias, Verge soberana;

que á la fi pe' l' criminal

vostre cólera s' aplaca !

ESCENA XVIII.

Los precedents, ROSER y MELCIÒ que entran per la porta dreta com empaytanse.

ROS. Marc, féu está' en Melciò.

MEL. No l' hi faig res.

ROS. M' inquietaba.

(Al sortir la Roser passa á la dreta ab Clara, Melcior queda á la esquerra. Al volguer ara mirar á Melcior repara en Merino y pega un crit esgarrifós refugiantse en los brassos de Clara.—Melcior se abraça ab son pare mitj atemorit y Bernat passa á la punta esquerra. En totes eixas escenas, los actors encarregats dels distints papers que hi jugan, sabrán suplir lo ingení que hage faltat en los autors al fer la combinació.)

ROS. ¡ Ah !!! Fugim que ns' matará.

BER. ¿ Què ?

CLA. ¿ Y ara per que t' espantas ?

ROS. Es l' home que aquesta nit mataba á la pobre mare.

TOTS. ¡ Ah !

(Ara es quant los noys s' abraçan ab los pares.)

MAT. Vèsten. *(Després de una pauseta.)*

MER. La má de-Dèu
sempre al criminal senyala,
y may pot trobar descans
fins que l' cobreix la mortalla.
Me n' vaig. Mateu, aquí prop
hi ha una montanya que es Santa
per que en ella tè l' palau
la reina de las montanyas.
En lo cim mes elevát,
sobre la cresta mes alta,
sens pendrer cap aliment
y á Deu cantantne alabansas,
esperaré allí la mort

que ja no pot trigar gaira.
; Perdonéume... y adèu siau !
Preguéu per mí. Las pregarias
dels bons, sempre lo perdò
del mes criminal alcansan.

ESCENA XIX y última.

CLARA, BERNAT, MATEU, MELCIÒ, y ROSER.

(Al sortir Merino, hi ha un moment de pausa. Clara ab un arranch del cor agafa los noys y fa grupo agenollantse ab ells al mitj del teatro. Mateu passa á la dreta y Bernat queda á la esquerra ; los dos trayentse la gorra.)

CLA.   ¡ Fills mèus del mèu cor ! ¡ Senyor !
          lliureculos de cosa mala.
          No ls' dexéu de vostre má.
          Baixi à tots la vostra gracia.

FI DEL DRAMA.

Habiendo examinado detenidamente este drama, no hallo inconveniente en que su representacion se autorice.

Madrid 8 de octubre de 1866.

El censor de teatros.

NARCISO S. SERRA.

La vaquera de la piga rosa.
 Las carbassas de Montroig.
 Los héroes y las grandesas.
 L' punt de las donas.
 La venjansa de la Tana.
 Liceistas y Cruzados.
 L' esquella de la torratxa.
 La pubilla del Vallés.
 La noya del Ampurdá.

La neboda den Xacó.
 La Tuyetas de Mallol.
 Ous del dia.
 Pensa mal y no errarás. (zar.
 Reus, Paris y Londres.
 Si us plau per forsa (zar.)
 Tants caps, tans barrets.
 Un embolich de cordas.
 Un mercat de Calaf.

En tres ó mes actes.

Amor de pare.
 El Rectó de Vallfugona.
 La campana de la unió.
 La Romeria de Recasens.
 La festa del Santuari.
 La muller que fá per casa..
 Las Rosas blancas.
 Las reliquias de una mare.

Las joyas de la Roser.
 La Verge de las Mercés.
 Lo incendi de Hostalrich.
 O rey ó rés (*Drama histórich.*)
 Sota, caball y rey.
 Tal farás tal trobarás.
 Un cap de casa.

Castellanas en un acto.

Casarse por carambola.
 Delfín.

Lo propio por lo ageno.
 Un marido de lance.

En dos actos.

Fruta del siglo.

En tres ó mas actos.

Barcelona que rie y Barcelona
 que llora.
 Cosas del mundo.
 El ángel de la Caridad..
 El pendon de Santa Eulalia.
 Juan Fivaller.
 La boda del Conde Rapp.
 La Marquesa de Javalquinto.
 La Serrana de las Navas.
 Los estudiante de Cataluña.

Los mártires del pueblo.
 Llegué, ví y vencí.
 Pobres y ricos ó la bruja de
 Madrid.
 Tempestades del alma.
 Venganza. (2.ª parte de Ser-
 rallonga.)
 Viriato, libertador de España.
 Una herencia en Córcega.

1875

1875